

POSTNINA PLACA
V GOTOVINI.

DRAS

29
30
ST. 2.
1ST. 1.

Kraus

VSEBINA 2. ŠTEVILKE:

Ciril Drekonja: Tolminci. — Ivan Pregelj: Iz šole. — Turgenjev: Bernč. — Fr. Milčinski: Skrivnosti in modrosti. (Z lesorezi E. Justina.) — Ivo Peruzzi: Spesmijo po Franciji. — Dipl.inž. Anton Dittrich: Od trske do žarnice. — Kokolj: Koledniki. (Slika.) — Juventus: Mati narava pripoveduje. — Lisica. (Po Roegnerju.) — V ledenem toku. — Drobž: Leto 1930. Praznoverje ob novem letu. Spreitz: Ljudska verovanja. Abraham Michelson. Sk.: O cveticah. Sk.: Sadjarčki na delo! Cvetoče vejice v zimi. O prehladu. Voda zmrzne tudi na peči. Premog v Sloveniji. — Prispevki otrok. — Cicibanov rod: Japonske igrače. Slon in dete. Dva petelinčka. Povest iz papirja.

REŠITEV KRIZANKE.

Prejeli smo premnogo rešitev; imena ne bomo objavljali, ker nam primanjkuje prostora. Rešitev je sledeča: Vodoravno: roža, — meč, Lado, — umirajoč, — hram, lim, — kar, Rab, mi, — que, — tu, kolar, — en, ar; navpično: balada, Remarque, očim, odol, Mura, aj, očim, Bela, mi, rek, ar.

PREBRISANI KUŽEK.

Priobčujemo dve najboljši rešitvi naloge v 1. številki „Našega roda“. Prvo je narisal Zupan Pavel z Rakeka, drugo pa Ovsenek M. iz Tržiča.

„Naš rod“ izhaja med šolskim letom enkrat na mesec in stane vsaka številka v skupnem naročilu (nad 5 izvodov) Din 1.50, posamezna številka (do 5 izvodov) Din 2.—. Posamezni izvod se odpošilja samo proti vplačilu celoletne naročnine Din 14.—. List izdaja „Udruženje jugoslov. učiteljstva“ v Ljubljani, zanj odgovarja Andrej Skulj.

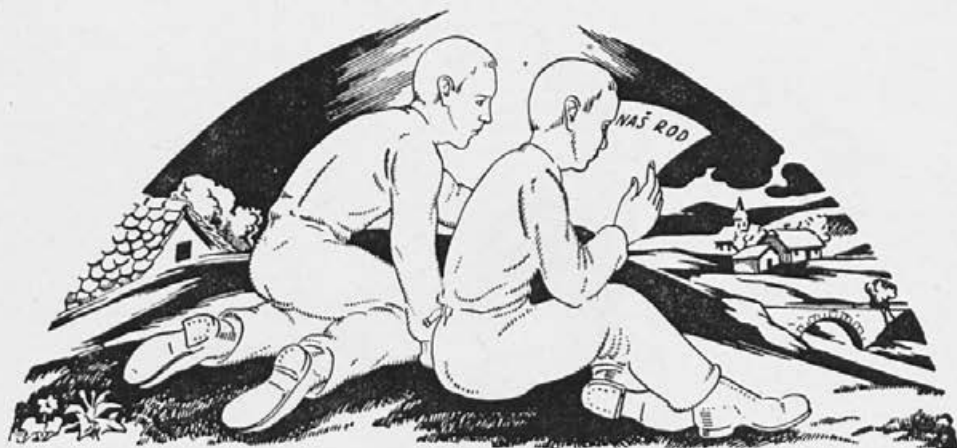
Glavni in odgovorni urednik: Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica šte. 6.

TISK UČITELJSKE TISKARNE V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK FRANC ŠTRUKELJ)

NAŠ PRESTOLONASLEDNIK — SMUČAR.

CIRIL DREKONJA:

TOLMINCI DELAJO.

*Za mater, očeta; za ženo, otroke,
v deblo se vjeda sekira;
udarci pojó, drhtijo vrhovi dreves.
V gozde pregnani tolminski drvarji,
za mater, očeta; za ženo, otroke
sekamo les.*

*V Francijo, v Belgijo,
na Nemško, v Ameriko
kolesa ropčejo,
za mater, očeta; za ženo, otroke,
naprej, le naprej, vedno dalj
črni zmaj se pogreza v tujino.*

*Za mater, očeta; za ženo, otroke,
brez solnca, brez praznika
v rovu kramp dvigajo roke
vsak dan.*

*Breg. V njem laz visi;
v laz u koplje košan¹;
težko motiko v solncu vihti
za mater, očeta; za ženo, otroke
od zore do mraka ves dan.*

*Klanec pne se v breg;
breme na hrbtu, cokolje na nogah,
za mater, očeta; za ženo, otroke
stopnje zvenijo po strmih poteh.*

*Pri nas je tujec gospod,
njemu tlakujemo, zanj se potimo
v Franciji, v Belgiji, na Nemškem, v Ameriki;
a kar nas doma je ostalo:
za mater, očeta; za ženo, otroke
brusimo kose, cepe vihtimo,
da prosta bo zemlja nekoč,
da svoboden bode naš rod.*

¹ Mali kmet.

To je bilo tiste dni okoli božiča in kakor vsako leto, smo se pripravljali, da bi pisali slovensko šolsko nalogo, ki bi bila času in vsebini primerna. Času in božičnemu vremenu primerne naloge pa so, recimo: Pri jaselcah, O božiču domov, Sveti večer, Božično voščilo, In mir ljudem na zemlji, V mrtvi prirodi in še mnogokaj podobnega. Taki naslovi so mi kot učitelju šli po mislih, pa se nisem mogel odločiti ne za eno ne drugo. Tedaj se mi je mimo vse šolske rabe in navade razodelo in sem si dejal: Mar ti sam na povelje pišeš in po naročilu? Mar ne vzameš peresa, šele ko si nekaj v sebi doživel, doznal in spoznal, da je kot lepo, dobro in resnično dozorelo v tebi? Čemu torej hočeš, naj učenec piše in baje iz praznega. Bodi jim pravičen! Daj jim priliko, naj pišejo po tem, kakor bodo kaj doživeli. Uživajo naj sprva te blagoslovljene praznike družinskega miru in tihe domače sreče. Potlej jim reci, naj povedo. Bogve, če so pravi, še otroški in lepi, lepo bodo pisali. Tako sem bil domislil pa sem dejal: »Učenci, želim vam vesele božične praznike. Vrnite se srečno v novem letu. Med tem pa premišlajte, kako bi kaj božičnega, recimo gozd ali zapuščeno polje v snegu, morda polnočnico ali molitev ob jaselcah tako orisali, kakor da bi hoteli z besedami ustvariti sliko.« S kratkim zgledom sem jim še pojasnil, kako se z besedami slika. »Vsebinsko vsak svoje slike pa najdite sami,« sem še učil in smo se razšli...

Zdaj pa berem naloge svojih učencev, berem, popravljam in vidim, kdo je pravi, kdo živi šoli, meni, staršem v veselje in domovini v prid. Malo, oh malo je dobrega. Ljubi Bog naj ve, čemu...

Treh izdelkov pa sem vesel. Trem vsaj, hvala Bogu, nisem govoril zastonj, troje po dvakrat oči sem odprl za lepoto sveta in življenja, troje po dvakrat oči in pa eno nesrečno srce, da se mi je kot prijatelju ne kot učitelju razjokalo. Otroci! Ali hočete, da Vam te tri naloge in še četrto preberem? Berem; poslušajte!

* * *

Jaselce. (Slika.) Jaselce, slovenske jaselce, kakor vsako leto, kakor že dolgih deset let sem, žalostne slovenske jaselce: hribček z ovčicami, mesto Betlehem, sveta Družina, volek in oslė, pastirji, lovec, romar, pes, kamele, palme in zvezda. Angeli, ki nad hlevčkom »Slava Bogu« pojo. Jaselce, slovenske jaselce, kakor že bridkih deset let sem, žalostne jaselce...

Jaselce, slovenske jaselce! Le kdaj bo tisti dan prišel, da žalostne ne bodo več, marveč vesele, Tisti dan, ko bomo ob kranjske in štajerske in prekmurske, še koroške in primorske pastirčke po-

staviti smeli in z njimi združno zapeti Novorojenemu: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje«...?...

Božična slika. Tiha, brezdanja, v sivo in mrzlo meglo pokopana ravan. Sneg do kolen. Izgubljene stopinje kar počez in na celo kdo ve kam? V Betlehem? K ljubezni, ki je v tujini ni? Domov, kjer je mati? V smrt, ker drugod nikjer nobene poti ni več?...

Tiha, brezdanja, v sivo in mrzlo meglo pokopana ravan... Izgubljena sled stopinj... Kam? Za Bogom v Betlehem? Za materjo domov? Za obupancem, ki mu živeti ni mar?

Tiha, brezdanja, v sivo meglo pokopana ravan. Kakor grob je zazevala, zagrozila, planila plašeče, kakor volk...

Črn vran se je snel iz sivega... Bil mi je vendar v tolažbo. Mogel sem še verjeti v življenje...

Sveti večer. (Impresija.) — — — — —
Prebral sem in sodil: »Dobro, lepo, a vse prepisano! A vsaj prepisano dobro.«

A četrta naloga? Tako kratka? Kako? Berimo!

»Božično jutro. Pesem zvonov. Solnce v mladem snegu. Pod tem snegom en nov grob. V tem grobu moja mati... Mati, mati, mati.«

Pa recite, otroci, ali je mogoče, da bi ob tej zadnji nalogi jokalne bil?

BERAČ.

Ruski pisatelj Turgenjev pripoveduje:

»Srečal sem berača; blede so mu bile ustnice, sence je imel udrte, čelo in lica polna globokih gub. Ah, kako je beda spačila nesrečnega človeka! Iztegoval je nabreklo roko in ihte prosil miloščine.

Segel sem z roko v žep. Nisem našel denarnice; iskal sem uro, robec, karkoli — vse sem bil pozabil doma.

Berač pa je čakal. Njegova iztegnjena roka se je tresla. Postal sem nemiren. Kaj naj storim? Prijel sem beračevo roko, tako potno in mrzlo roko.

»Brat, odpusti mi, nimam ničesar pri sebi!«

Berač me je pogledal s svojimi vnelimi očmi, njegove ustnice so se nategnile v nasmeh, njegova tresoča roka je stisnila mojo.

»Nič ne de, brat« je zajeceljal, »nič ne de, hvala! Tudi dobra beseda je vbogajme, brat!«

SKRIVNOSTI IN MODROSTI.

V starih knjigah — »kolomoni« jim pravijo — in pri starih baburah je silno skrivnostnih modrosti, ki bi si z njimi marsikateri lahko pomagal v stiski. če bi vedel in znal. Pa ne veš in ne znaš in trpiš bolečine in bolezni in drugo nadlogo brez pomoči. pa ne bi bilo treba, da jih trpiš. ko je pomoč tukaj, le ne veš je in ne znaš. Nekaj te modrosti sem zbral. Pazno jo čitaj in preudarno jo uporabi v svoj prid in bližnjemu v blagor in kadar jo boš uporabljal, pazi, da ne boš tepen! Kajti pravijo, da je dobrota sirota. In sedajle poslušaj!

Če se ti je napravil tur bodisi na vratu. bodisi pod pazduho — nekaterim se napravi tudi na trebuhu — nič se ne boj! Ob cesti smrdi zelena grapa, v grapi leži stara šlapa, poberi šlapo, dotekni se z njo tura in govori:

»Stara baba izgubila šlapo,
šlapa ji je padla v grapo,
beži, tur, od mene v šlapo.
šlapa s turom pa v zeleno grapo!«

Potem vrzi šlapo tja, koder si jo pobral, pa boš drugi dan videl, ali bo še tur ali ga ne bo več.

Lahko tudi s kurjim peresom potegneš preko tura in govoriš:

»Kurje pero,
kako si lahko!
Naj te burja odnese in s teboj ture,
daleč od tod tri daljne ure!«

Če ti ne bi pomagalo prvi pot, še drugič tako stori in govori in še in še, dokler se ne boš naveličal!

Če imaš šole v ustih — kuščarji jim tudi pravijo in se ti narede od obrekovanja, od moških laži na desni plati jezika, od babjih čenč na levi, in te pekó kakor vrag — ni boljše arcnije, kakor če si mačji rep potegneš skozi usta.

Ta zdravila so neprecenljive vrednosti. Zvedel sem jih od stare ciganke — nič zob ni imela, modrost pa ji je dehtela pet klafter na okoli. Pa mi je razodela še zastran bradavic: Kdor jih ima na prstih, naj si prste namaže z gnojnico, gleda naj v mladi mesec in vanj pljuje: »Fej te bodi, mladi mesec, na ti bradavice!« In kadar bo pljunek zadel v mladi mesec, vsakikrat bo ena bradavica manj.

Ta zdravila so silno tajna in sem se moral ciganki zakleti na tri jalove orehe in tri piškave lešnike, da jih ne bom razodel živi duši in jih tudi nisem in jih ne bom. Le vam jih povem, ker vas imam rad.

Nekatere rada boli glava. Njim bodi priporočeno, naj se ne češjo v torkih in sredah!

Če pa koga uho boli, pljuni mu v uho in reci: »Bilo je in ni več!« Pa mu bo odleglo. Le glej, da ne dobiš za pljunek klofute!

Kri lahko ustaviš iz nosa, če si na čelo pritisneš šmarno petico, toda mora biti taka, da Majka božja na njej drži sveto dete z desne strani in ne z leve — tako stoji zapisano v starih kolomonih.

Zoper zlatenico ni boljše pomoči, kakor da uš popiješ na rume nem vinu.

In če si boš nohte rezal ob petkih, te ne bodo nikdar boleli zobje. Pa tudi za lase je petek zelo koristen. Ob petkih te naj strižejo in vsakikrat šop las zakopljejo v zemljo, pa ne boš plešast, dokler te bodo na takšen način strigli!

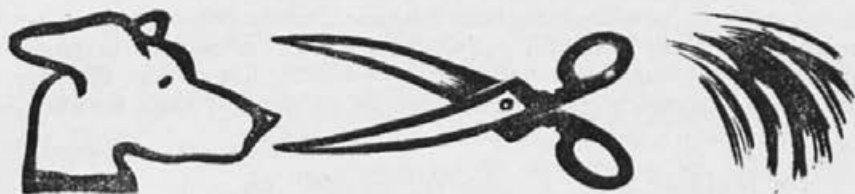
Če imaš zabasan nos, trikrat izpregovori: »Vstala je vojska petih generalov zoper enega carja, carja smrkavega. Ujela ga je, prišla ga je in stresla.« Potem se vsekni v vseh pet prstov generalov in vrzi v pepel, kar si izseknil — generale pa si obriši ob hlače!

Kurje oko, če ga imaš, previdno ga odreži in zavij v tri papirje. Potem ga vtekni v desni hlačni žep, ki mora biti razparan, pa boš kurje oko še tisti dan izgubil. Poizkusi — videl boš, da ga boš!

Zoper božjast ni boljše pomoči kakor krtovo srce, če ga pogoltneš na žlici vode. Pa mora krt biti ujet pred sv. Jurjem.

Če imaš slabo kri, vzemi star podplat, spali ga in pepel popij na črnem vinul

In če bi te ugriznil pes, naj je stekel ali ne, mu pri tej priči odstriži nekaj dlake in si jo deni na rano! Toda pazi, da te ne bo ugriznil z nova, ko ga boš strigel. Rajši naj ga striže kdo drugi — če bo ugriznil, da vsaj ne bo ugriznil tebe!

Tri sto pet in sedemdeset je bolezní na svetu, za vsako bolezen je svoja arcníja — le vedeti jo je treba. Če ne veš druge, pa poizkusi in namaži s smrkíjem ali s črevljarsko smolo, morebiti bo pomagalo!

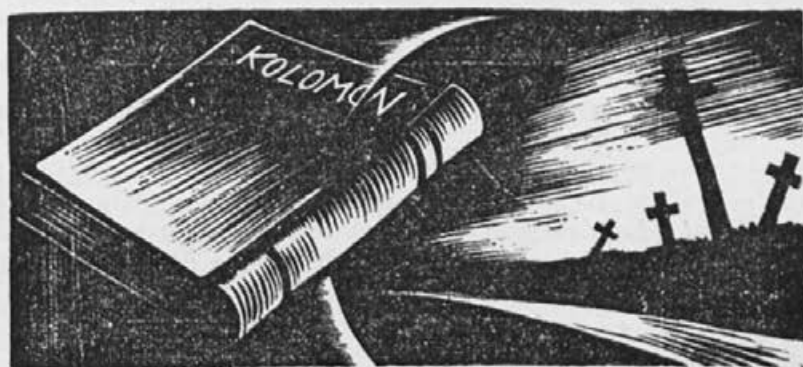
In ne le za bolezní, nego še za marsikatero drugo stvar sem zvedel koristnih pripomočkov.

N. pr.: Komur zazíja črevelj, mora reči: »Cinguli, binguli, rajši naj spregledajo trije slepci, kakor moj črevelj!« Potem ga naj da črevljarju v popravilo in ne bo več zíjal.

In če hoče žena, da se ji mož odvadi pijače, mora storiti takole: Srebrn denar naj crknjenemu psu vtakne v gobec in ga v gobcu pusti črez noč. Potem naj nabere tistih gob, ki rastejo na gnoju, skuha jih naj in odcedi vodo. V tej vodi naj prevre še denar iz pasjega gobca, potem naj to vodo dedcu meša v pijačo! Pa se bo dedcu hitro ustavila pijača, ne bo mu več dišala in jo bo pustil. In ko bo zvedel, kakšno imenitno arcníjo mu je dala stara, bo razven pijače pustil še njo.

In še to sem pozabil povedati: Zoper otekíno je dobro, če nosiš kaj svinca v žepu. Zoper revščíno so pa dobre hranilne bukvice, da jih imaš.

O, za vsako reč najdeš pomoč — le iskati jo moraš na pravem kraju — v kolomonih in pri ciganih. Prav za vsako reč jo najdeš — razven za pamet! Po pamet moraš stopiti v drugo štacuno.

S PESMIJO PO FRANCIJI.

Obljubil sem, da tudi vam, dragi mladi prijatelji, povem nekaj iz svojega dnevnika. S pevskim zborom Glasbene Matice bomo potovali po štirih državah in se malo pomudili v velikih mestih. Treba nam je pogledati v široki svet, da bomo spoštovali tujino in ljubili domovino. Sledimo torej našim vrlim slovenskim pevcem in pevkam na pot kot slepi potniki.

S o b o t a, 23. novembra 1929.

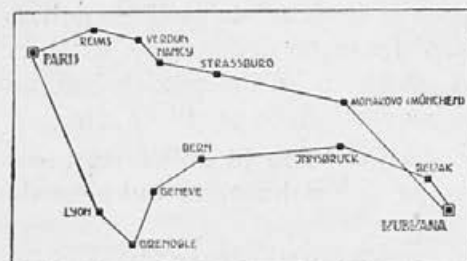
Večer je. Ljubi svojci in prijatelji so prišli na postajo po slovo. Vzel sem s seboj svoj dnevnik, a danes bo z menoj vred počival. Pot bo dolga okoli 4700 km in treba bo prvo noč spanja. Kovčege položimo med sedeže toplega kupeja in jih pognemo z odejami. Pod glavo denemo malo blazinic, pognemo se še z eno odejo in se zleknemo štirje počez. Postelje so gotove! Že brzimo v noč. Na Jesenicah naglo pregledajo potne liste in prtljago. Področica. Avstrijska meja. Na Koroškem smo. Noč je nad to tužno zemljo. Prijatelj spanec nam po vrsti zapira oči. Kolesa brzega vlaka pojo uspavanko...

Prebudimo se sredi visokih snežnikov. Pravkar smo bili švignili čez turški prelaz in vseokoli nas obdajajo snežni velikani Tur.

Solnograd (Salzburg), avstrijsko mesto s krasnim gradom, nas v motnem jesenskem jutru pozdravi.

N e d e l j a, 24. novembra.

Prestopimo na bavarski del salzburskega kolodvora in kmalu dospemo v Monakovo (München), prestolico Bavarke. Nemčija. Ogromen kolodvor. Velemesto. Povsod pridno vozijo in nalagajo z neznansko brzino. Kamor se ozreš, vlada snaga in red. Vsi občutimo delavnost in žilavo vztrajnost nemškega naroda. Tričetrtn milijonsko prebivalstvo je dobrodušno in s tujci ljubeznivo.

Bavarsko ljudstvo je imelo dobre in priljubljene kralje, ki so okrasili mesto z lepimi spomeniki, muzeji in cerkvami. Gredeč s kolodvora smo kmalu zagledali skoro 100 m visoko cerkev Gospe (Frauenkirche) iz 15. stoletja. Velik avtobus nas pelje po snažnih ulicah. Nekateri palače so nakopičene s slikami, kipi, bakrorrezi, starimi vazami in knjigami vseh časov in narodov. In muzej, kjer stoje na dvorišču ogromni aeroplani, ladijski vijaki-velikani in težka strojna kolesa. To bi bilo nekaj za naše male inženjerje in podjetne stavbarje!

Pa vendar je Monakovo izrazito umetnostno mesto. Vsi naši najboljši slikarji, a tudi glasbeniki in kiparji so prišli semkaj, da črpajo novih pobud za svoja dela. Slovenski slikar Ažbė je imel tu svojo slikarsko šolo. Življenje mesta smo si ogledali v dvorni pivnici, stavbi, ki ima prostora za več tisoč gostov. V dveh velikih dvoranah kramljajo ob znanem bavarskem pivu in mrzlem prigrizku.

Noč je že. Moj ljubi dnevnik bo moral tudi nocoj prespati z menoj vso vožnjo po južni Nemčiji. Že so vsi na prostorih. Točnost je vzorna, pa kaj

bi ne bila v tujem svetu! Slaba bi predla zamudniku. Mimo nas hiti Augsburg, Ulm, Stuttgart. Prvo mesto je krstilo nemško (protestantsko) državno vero, drugo govori o zgodovini, tretje je slavno po svojih knjigah. V Kehlju je nemška obmejna postaja. Vzbudé nas nemške in francoske oblasti, ki na kratko pregledajo prtljago. Cariniki zaplenijo edinole nekaj — tobaka.

Po zapadnoevropskem času pomaknemo žepne ure za eno uro naprej. Ob 6:45 smo

25. novembra

v Strassbourgu, glavnem mestu francoske Alzacije. Mesto leži v bližini Rena ob reki Ill, ki jo veže kanal z Renom. Vsa pokrajina je tod prekopana s kanali. Alzaške Benetke. Alzaški narod je svojevrsten. Starinske hiše s strmimi strehami in rezljanimi okni stojé ob vodi, slikovito prekrizane z lesenimi prečnicami. Povsod srečate še ženske narodne noše: črna svilena košulja s čipkastim predpasnikom in široke črne pentlje v laseh. V tej deželi vse priča, da so tod izmenoma vladali Francozi in Nemci. Povzpeli smo se na zvonik slovite in visoke glavne cerkve (Münster) iz 13. stoletja v mešanici zgodnjega gotskega in romanskega sloga. Čudovita je ura v cerkvi. Smrt s koso šteje ure. Vsako četrt se prikažejo: otrok, mladenič, mož in starec. Opoldne pa pride Izveličar z apostoli, ki se pred Njim poklonijo, ko jih On blagoslavlja. Ob prihodu tretjega, osmega in dvanajstega apostola zapoje petelin in stresa svoje peroti ter iztega glavo. Spodnji del ure kaže 5000 zvezd in njih čas, meščanski koledar, časovno uro in mesečno kroglo.

Še isti dan smo prispeli v Nancy, glavno mesto departmaja (dežele) Meurthe-Moselle (izgov. Mörte-Mozel) imenovani po dveh rekah. Nancy ima slovito vseučilišče, prvo in edino gozdarsko akademijo, seminar, višjo obrtno in poljedelsko ter umetnostno šolo. To je pravo dijaško in učenjaško mesto. Tudi Jugoslovani pošiljajo semkaj svoje pridne sinove. Šest tisoč dijakov študira tod razne vede in stroke. Nancy proizvaja kemične, kovinske in suknarske izdelke. V 12. stoletju je bilo mesto grad in pozneje prestolnica vojvod lotarinških. Šele v letu 1670. so mesto zasedli Francozi. Po dunajskem miru je bil Nancy prestolnica pregnanega poljskega kralja Stanislava Leščinskega. Ohranjena je njegova vladna palača iz 14. stoletja. V tem mestu je prvikrat navdušila lepa slovenska pesem Francoze. Že smo vsi v brzovlaku in peljemo se v nekoč največjo evropsko trdnjavo na kopnem, v starodavni Metz.

Metz, 26. novembra.

Metz leži ob reki Moselli. Daleč vidna je mogočna katedrala in starinska cerkev sv. Vincenca. V vojni med Francijo in Nemčijo v l. 1870.—71. se je tu vdal francoski general Bazaine (izgov. Bazen) z okoli 170.000 možmi.

Ko je bila Nemčija v svetovni vojni premagana, so Francozi napisali na tablico kipa preroka Danijela, ki je podoben bivšemu nemškemu cesarju Viljemu, latinski izrek: Sic transit gloria mundi. In res — slava je minljiva, zgodovina se z narodi vred izpreminja. Mesto ima izrazito vojaški mejni značaj in je še danes obdano z mogočnim pasom utrdb.

Merlebach, 27. novembra.

Obisk Matičarjev je veljal v prvi vrsti našim izseljencem v Franciji. V bližini Metza so prve slovenske rudarske naselbine v Merlebachu in Aumetzu.

V Merlebachu in okolici je okoli 6000 naših delavcev. Rudarsko premogokopno mesto je to, ki se je v ozki kotlini zaježilo v nekdanjo nemško posest. Pod večer smo izstopili. Vsi naši rojaki so nas sprejeli s svojim ka-

planom g. Hafnerjem in z nemškim županom. Igrala je rudarska godba v pozdrav in rosnih oči so nas pozdravljali rojaki. Nekateri že dolgo vrsto let niso videli domovine. Slovenska pesem jih je ohrabrila za težko borbo pod zemljo, vlila jim je ponosa in samozvesti pred tujim narodom. S težkimi srci so nas spremili skozi sajasto mesto, polno dimnikov, rovov in predorov ter vrtilnih naprav — na kolodvor nazaj.

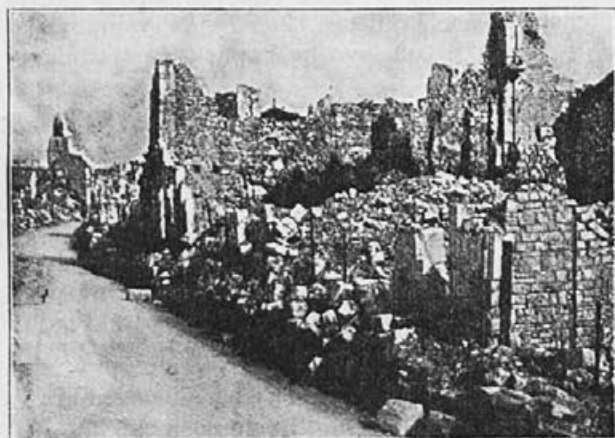
V spomin pa naj tudi moj dnevnik objavi korajžni pozdrav male in ljubke šolske deklice Mare Dacarjeve med koncertnim odmorom. Obljubil sem ji, da ga sporočim mlademu rodu v domovini.

»Dobrodošli med nami, dobrodošli! Vi, ki nam prinašate pozdrav iz domovine. Kakó lepa je slovenska pesem! Kakó radostna za nas, ker nam prinaša poljub iz domovine, kjer so ostala naša srca! Vaš obisk je topel dih, in presrečna hvala zanj! Ta venček sprejmite od nas v spomin in kot znak bratstva!«

Vidite, je že takó! Takrat smo se vsi zasolžili. Obljubili smo še rojakom, da jim pošljemo leposlovnih knjig, ki jim jih zelo primanjkuje, in že nas je odtrgal neizprosni čas. Vrnemo se v Metz in odtod dalje.

Pred nami je pot skozi bivše bojno ozemlje. To je zemlja, pognojena s krvjo stotisočih francoskih in nemških vojakov. Kdor vidi uničena ta nekoč cvetoča mesta, pusto zemljo še vso preorano s strelskimi jarki lijaki in razrito od brezštevilnih izstrelkov, temu se zamrzi v srce blazna morija vsake vojne in obidejo ga žgoči občutki miru in bratoljubja med narodi. Tisoč kilometrov in več pelje bojna pot mimo Verduna (izgov. Verden), Epernay-a v Reims (izgov. Rens) in na sever dalje. Junaško mesto Verdun je z nepopisnim mučeništvom odbilo naval tisočih nemških topov in vseh vrst morilnega orožja. V zaledju teče mimo nas v daljave Sveta cesta (Rue Sacré, izgov. rü sakré). Po tej cesti so dobili branilci Verduna ojačenja na neštetih vojnih avtomobilih in rešili s tem mesto in svojo domovino.

Reims, četrtek, 28. novembra.

V sredi pokrajine šumečega franoskega vina smo. Champagna (izgovori šampanja). Mesto, ki šteje čez sto deset tisoč prebivalcev je bilo med vojno skoro popolnoma razdejano. Najlepšo gotško katedralo na svetu, zgrajeno v 13. stol. so z užigalnimi bombami Nemci napol razrušili; francoski narodni ponos pa je spet obnovil to čudovito cerkev. V renški katedrali so bili kronani francoski kralji.

Cerkev je visoka nad 80 m, je imela pred vojno 530 umetniških kipov in vzhodno okroglo okno (rozeto) v premeru 12 m, pred katero stoji spomenik Device Orleanske s prekrasnim barvanim steklom. Zapustimo mučeniško mesto in

30. novembra

smo dospeli skozi dosti enolično bojno pokrajino preko Laona in trdnjave Arrasa v Lille. Mesto je važno železniško križišče, ima univerzo in je bila prej pomembna utrdba. Predilnice zaposlujejo na tisoče delavcev. V strojih tovarnah se izdelujejo lokomotive (parni stroji), izvaža se sukanec, platnena roba in kolonijalno blago. Med vojno je bilo mesto deloma porušeno. Poklonili smo se ob spomeniku vojnih žrtev, zlasti pred štirimi ustrelenimi meščani mesta, ki so skrivali in hranili francoske vojake med vojno.

Slovenska pesem je tudi na tej skrajni severni točki naše poti zmagovito užgala francoska srca. Naša pot pa se je obrnila proti jugu in spet smo bili med našimi rojaki v Lensu (izgov. Lâns).

Lens, 1. decembra.

Povsod nas je spremljal naš nepozabni prijatelj dr. Kuhar, komisar našega poslaništva za naše izseljence. Nepozaben ostane trenotek prihoda v Lens. Tam je okoli 12.000 slovenskih delavcev. Ko smo prišli na kolodvor, so nas sprejeli naši ljubi rojaki nad vse ganljivo. Šolska mladina vsa z za-

stavicami, komaj še slovensko govoreča, ves narod zbran z nami okoli spomenika padlim. Kako radi bi se ti mali francosko-slovenski otroci vrnili s starši med nas, a ljubi grenki kruhek jim mora dati tujina. Ob nedeljah jih dobri župnik Zupančič poučuje naše govorice in jim čita maloštevilne naše knjige. Koliko tihe ljubezni smo pustili v teh srcih, dragi prijatelj, kako dvojno težko nam je bilo ob zvokih rudarske godbe in njihovega zbora, pojočega »Lepo našo domovino...« Ali bo ta domovina res kdaj takó lepa, da bo vzela vase vse svoje sinove in hčere? Ljubi sopotniki, delajmo vsi, da bo! Naša pesem jim je bila v pogum.

V bližini mesta je ogromno vojno pokopališče, Loretto. Nad 100.000 vojakov počiva tod. Na sliki vidimo veliko cerkev in svetilnik sredi grobov. Pod večer meče svetilnik daleč naokoli svojo luč čez mrtve poljane. Naj bo opomin miru in dela za novo bodočnost človeštva.

Pa naš cilj ni ta žalostna pokrajina, obrnimo se k pesmi življenja in svetovnega prometa, v Pariz. To je naš cilj!

(Konec prihodnjič.)

DIPL. ING. DITRICH ANTON:

OD TRSKE DO ŽARNICE.

Solnce daje človeku luč in toploto, na vse stvarstvo božje pa vpliva kot najmogočnejša življenska sila. Ako bi solnce zamrlo, bi zamrlo tudi življenje. Že pračlovek je spoznal vpliv solnca, zato je z vnemo iskal sredstvo, ki bi mu dajalo luč in toploto, ko se zgrne nad zemljo temna noč. Našel je delno nadomestilo — ogenj in se s to pridobitvijo mogočno dvignil nad živalski svet. Ogenj je grel pračloveka v mrzlih letnih časih, pretvarjal mu je surovo, neužitno hrano v užitno, pomagal mu je obdelovati kovine ter mu obenem razsvetljeval temne noči.

Vendar je bila luč v prvih časih postranskega pomena, glavni namen ognja je bilo gretje in kuhanje. Polagoma pa si je postavil človek višji cilj: ogenj naj bi mu bil popolnoma samostojno svetilo.

Držalo za trske.

Tako je nastala najstarejša pridobitev, najstarejši izvor umetne svetlobe — trska iz smolnatega lesa, ki je pri gorenju dajala plapolajoč in sajast plamen. Trsko je vtikal jamski človek kar v razpokline sten, šele pozneje je izdelal posebna držala za trske. Trska je ostala najcenejše svetilo do poznega 19. stoletja, in celo dandanes najdemo hribovce, ki si še svetijo s smolnato trsko.

Poleg trske se je kaj kmalu uveljavila plamenica (baklja). Plamenice so mogočno svetile pri vsch slavnostnih prireditvah v starem in srednjem veku; tudi danes jih pridno uporabljamo pri svečanih bakljadah.

Velik napredek je bila prva svetiljka. Bila je to odprta posoda iz gline ali kovine, napolnjena z mastjo ali oljem, na katerem je plaval goreči stenj. Že iz 6. stoletja pr. Kr. so našli slične svetiljke v Grčiji in Mali Aziji; domnevajo pa, da so te svetiljke še starejšega porekla. Pozneje so te svetiljke izpopolnili, dobile so deloma zaprte posode, ki so bile mnogokrat umetniško izvršene.

Prva svetiljka iz žgane ilovice.

Poleg trsk, plamenic in svetiljk pa so se kmalu pojavile tudi sveče, pri katerih je bil gorilni stenj obdan od strjene masti, odnosno loja. Najstarejše sveče so tako izdelovali, da se je z žveplom nasičeni stenj namakal v razredčeno mast ali smolo. V 2. stoletju pr. Kr. pa se že pojavljajo poleg lojevih tudi voščene sveče, ki so jih uporabljali pri svečanih mašah v velikih množinah. Sveče so začele šele v 9. stoletju polagoma izpodrivati trske v domovih.

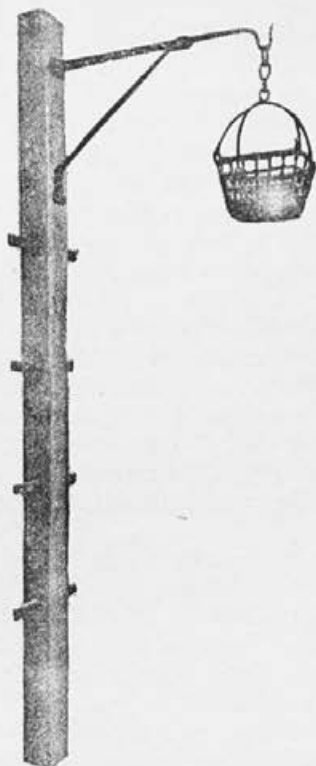

Cela stoletja je ostala razsvetljava taka; zakaj plinska razsvetljava je stara eno stoletje, električna pa le 50 let.

V starem in srednjem veku so ljudje razsvetljevali le notranje prostore, za javno razsvetljavo niso imeli potrebe, pa tudi uporabna sredstva za to

Pločevinasta svetiljka; svetila je skozi zareze.

Oljna svetiljka iz 16. stoletja.

Oljna svetiljka s časomerom.

niso zadostovala. Sicer pripovedujejo, da je imela Antiohija v Siciliji javno razsvetljavo že v 4. stoletju pr. Kr. Preproste oljne svetiljke so visele na vrveh, prepetih preko ceste. Vendar je ta primer popolnoma osamljen. Ako je v teh časih kdo hotel ponoči na cesto, si je vzel svetilnico (leščerbo) iz pločevine, v kateri je bila nameščena sveča ali oljna svetiljka; le-ta je dajala skozi steklo ali špranjo šibko svetlobo.

Šele v 15. stoletju je izdal magistrat pariški naredbo, da morajo hišni posestniki ob nekaterih slavnostnih prilikah razsvetliti ulico pred lastno

hišo. Stalna javna razsvetljava pa je bila uvedena v Parizu l. 1697. Seveda je bila kaj navadna: oljne svetiljke so visle na lesenih stebrih in so le skromno razsvetljevale ulice. Kljub temu je postal Pariz radi te novotarije znan.

V 18. stoletju so se pričele iznajditelji temeljiteje baviti z razsvetljavo. Navadne svetiljke so tako preuredili, da so namestili posodo iz stekla nad stenj. Na ta način je dotekala gorilna snov k stenju sama. Steklена posoda je imela mnogokrat razdelitev, na kateri se je lahko določevala ura (slično kakor ura na pesek). Kasneje je bila pri oljni svetiljki posoda za olje v podstavku svetiljke.

Prvič so izboljšali svetlobni učinek svetiljke s ploskim stenjem. Tudi gorivo se je s tem bolje izkoriščalo, ker je prišel plamen z zrakom v dotiko na večji površini. To je bil v resnici prvi večji napredek razsvetljave. Kmalu potem pa so uporabljali okrogli stenj, s katerim se je svetlobni učinek še bolj povečal. Namestili so okoli plamena stekleni valj ter s tem znatno omejili proizvodnjo saja. Uporabili so tudi senčnik iz mlečnega stekla. Te vrste svetiljka je bila prva izpopolnjena svetiljka, na kateri so se pa izvršile še mnoge izpopolnitve do današnjih petrolejk. Vendar se tudi pri najnovejših petrolejkah izkorišča le $\frac{1}{4}$ dovajane energije v luč in je torej tudi petrolejska razsvetljava razmeroma zelo draga, kar naj pomnijo predvsem oni, ki zagovarjajo ta način osvetljevanja.

Zanimivo je dejstvo, da je Berlin, ki ima dandanes bajno razsvetljene ulice, dobil svojo prvo redno javno razsvetljavo šele l. 1825., torej nekako pred 100 leti.

Javna razsvetljava mest je postala vsesplošna po iznajdbi svetilnega plina. Že l. 1810. se je v Londonu osnovalo društvo za izkoriščanje plinskih naprav, ki je tudi zgradilo prvo plinarno v sredini Londona, kljub težkim ugovorom londonskega prebivalstva. Kaj kmalu se je plinska javna razsvetljava razširila v drugih mestih kontinenta, polagoma pa se je pričel plin uvajati tudi v hiše, seveda le za razsvetljavo. Prva polovica 19. stoletja je značilna radi vsesplošne uvedbe svetilnega plina za javno razsvetljavo.

Gorilci za plin so imeli eno ali pa več lukenj, iz katerih je gorel plin; imeli so najrazličnejše oblike, vendar je bila najboljša Siemensova svetiljka, pri kateri se svetilnost plamena na ta način pojača, da se plin predgreva.

Različni iznajditelji so se trudili izpolniti plinsko luč, vendar se je posrečilo šele dr. Auerju, da je v letu 1886. iznašel tako zvano Auerjevo nogavičico (mrežico), ki je mahoma pri-

Svetiljka z okroglim stenjem

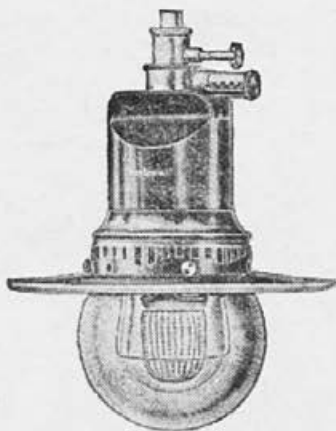
Siemensova svetiljka.

čela tekMOVATI z električno razsvetljavo. Belo žareča luč, kakor se je takrat imenovala Auerjeva plinska luč, rabi le malo plina, daje pa lepo belo luč, ki je zelo prijetna za oko. Vendar je imela Auerjeva nogavičica ta nedostatek, da je bila silno občutljiva; posrečilo pa se je iznajditelju, da je izdelal po težkih preizkusih trdno nogavičico, ki se je v obratovanju zelo dobro obnesla in je za isto jakost svetlobe rabila približno $\frac{1}{8}$ plina prvih Auerjevih gorilcev.

Taka plinska razsvetljava je močno zapostavila električno žarnico posebno tedaj, ko sta Bernt in Cersenska sestavila visečo plinsko svetiljko, ki sveti dovršeno.

Poglejmo razvoj električne razsvetljave, ki je najmlajša, pa je vendar danes uporabno in zdravstveno najpopolnejša. V l. 1821. je angleški fizik Dany (izg. Dehni) zvezal dvoje oglenih palic s poli 60voltne baterije; med konicami teh palic je nastal svetlobni lok, ki je razširjal močno svetlobo. Fizik Grove (izgovori Grow) pa je skušal močno segreti platinovo žico, skozi katero se pretaka močan tok. V Ameriko došli Goebel iz Hannovra je izdelal prve žarnice z ogleno nitko. Slučajno je doznal, da bambusova nitka prevaja prav dobro električni tok in da močno sveti, ako je zadostno tenka. Nitke je zaprl v brezračno stekleno posodo ter s tem preprečil njihovo izgorevanje. Vendar je iznajdba Goebela ostala pozabljena vse dotlej, dokler ni prišel Edison s svojimi žarnicami l. 1879., ki so ponesle slavo iznajditelja po vsem svetu.

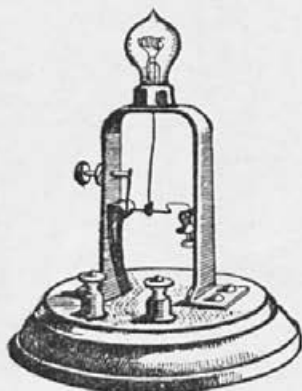
Lani so z velikimi slavnostmi slavili sivolasega iznajditelja Edisona po vsem svetu ob petdesetletnici rojstva žarnice. Ves svet si je namreč v svesti, da je postal Edison vsled svoje iznajdbe velik dobrotnik človeštva, ker mu je dal električno luč, ki dela noč enako dnevu.

Viseča plinska svetiljka.

Žarnica z ogleno nitko.

Prva Edisonova žarnica.

V prvi žarnici je žarela zогlenela nitka iz volne. Kmalu pa je Edison nadomestil to nitko z bambusovo, kateri je dal takoj obliko pentlje, kakor pri današnjih žarnicah z ogleno nitko. Te prve žarnice so že imele vitje, ki se po iznajditelju imenuje Edisonovo vitje. V l. 1881. je Edison s svojimi žarnicami razsvetlil prekooceanski parnik Columbio, in še v istem letu je

*Osramova žarnica
s spiralno žico
v brezračnem prostoru.*

luč. Pri kresnici se moramo učiti, kako se pridobiva mrzlo žarenje. Razrešitev te skrivnosti nas mogoče dovede šele na pravo sled, da pridemo do najpopolnejše razsvetljave.

bila pariška svetovna razstava bajno razsvetljena s približno 1000 žarnicami. Na ta način se je razširjala električna luč s silnim zamahom preko vsega sveta.

Prvotna žarnica z ogljeno nitko se je postopoma izpopolnjevala do današnjih najpopolnejših žarnic, ki rabijo le $\frac{1}{4}$ toka za isto svetilnost kot prve Edisonove žarnice. V posebne svrhe uporabljajo danes žarnice, ki svetijo z jakostjo od 6000 do 10.000 sveč.

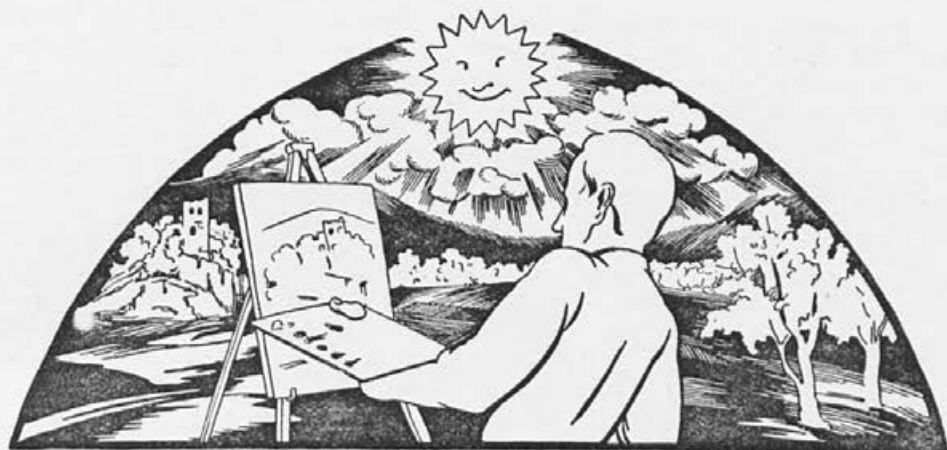
Svetlobna tehnika je torej z izkoriščanjem električnega toka ogromno pridobila. V najnovejšem času se s pridom uporablja električna luč za reklamne učinke, vsled tega vidimo v velemestih ulice in zgradbe, ki žarijo v morju električnih žarnic.

Vendar moremo trditi, da je svetlobna tehnika šele v povoju, kajti plinska in električna razsvetljava nista popolni, ker razširjata poleg svetlobnih tudi mnogo toplotnih žarkov. Najkoristnejša razsvetljava bi torej bilo le »mrzlo žarenje«. O mrzli luči pa vemo še prav malo. Zanimiv primer mrzlega žarenja je mala kresnica, ki pretvarja danes še nepoznano silo v

K O L E D N I K I.

„Na to novo leto, veselimo se“.

JUVENTUS:

MATI NARAVA PRIPOVEDUJE.

Včasih so se ljudje tiščali vso zimo v toplem zapečku. Ponekod so se še celo tako ogibali svežega zraka, da so skrbno zadelali vse špranje v oknih z žaganjem in cunjami. Dandanes vemo, da tako ravnanje ni zdravo. Tudi pozimi potrebujemo svežega zraka, ako si hočemo ohraniti največji zaklad, ki nam ga je Bog dal, to je ljubo zdravje. Mimo tega pa nam odkriva zimska priroda nešteto zanimivosti in lepote, ki jih v drugih letnih časih ne vidimo.

Taka zanimivost so n. pr. sledi stopinj naših dvo- in četveronožcev, ki jih najdemo v snegu na polju, v gozdu, ob poteh in potokih, dostikrat celo okrog hiše. To je pismo matere narave, ki ga piše tudi tebi, mladi prijatelj. Pojdi z mano, da ga skupaj prečitava, kajti sam nemara ne boš razpoznal vseh teh prečudnih hieroglifov,¹ razmetanih vseprek po beli snežni odeji.

Koj tu jih imava. Same drobne vejice s trodelnim vršičem. Lačen ptiček je iskal tod hrane. Trije krepeljci so obrnjeni naprej, eden je iztegnjen nazaj. Najbrž je bil kak strnad, morda tudi čopasti škrlanec, sinica, ali kak drug pevec, ki ostane tudi pozimi pri nas. Podobne sledi, toda precej večje puste tudi vrane in še mnogi drugi ptiči.

Stopiva dalje.

Glej, tam pod grmom je zopet nekaj takega. Samo malo večje so te sledi in po dve pa dve enakomerno skupaj. Ta ptič ni stopical, ampak je skakljal obenož hkrati. Narodna pesem pravi o njem:

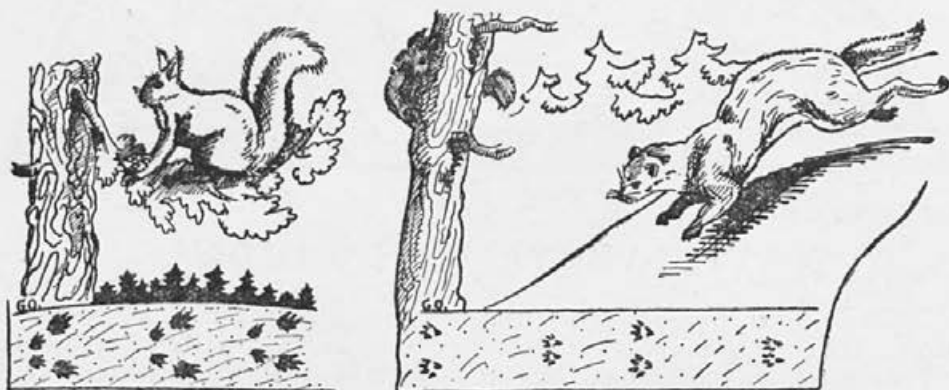
Pleši, pleši...

»že vem, že vem,« me prestrežeš. »To je bil črni kos.«

¹ Hieroglifi so bile skrivnostne pismenke starih Egipčanov, ki so živeli 2 do 3000 let pred Kristusom.

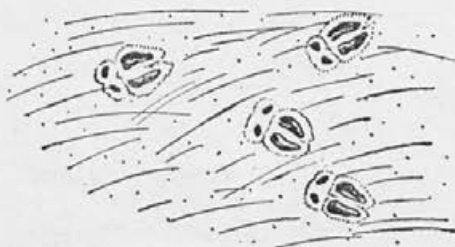
Kaj pa tamle pod smreko? Po dve drobni in dve debelejši piki, tesno druga pri drugi. Ogledan smrekov storž in ogrizene luske nama povedo, da se je tu mudila veverica. Sledi sprednjih tačic so večji od zadnjih. Pa glej, pravkar je šinila z vrha na onile borovec. Malo je manjkalo, da ti ni prhnil na vrat kosem snega, ki ga je v skoku otresla z veje. In zdaj gledava, ali se nama bo še prikazala ta naša »domača opica«, ki je zamenjala v zimi svoj rjavi kožušček in »omelo« s črnkastim. Pa bogzna kje je že...

Te sledi pa, stavim, da ne poznaš.

Zajec? O ne. Ampak kuna. Zelo se ji je mudilo, da je delala tako velike skoke in niti ni utegnila pravilno postavljati zadnjih šapic. Kakor vidiš, sta ji večkrat padli tikoma, skoro druga v drugo. Kaj pa, če je ta pretkana roparica zagledala našo veverico in se pognala za njo, da je midva še opazila nisva...

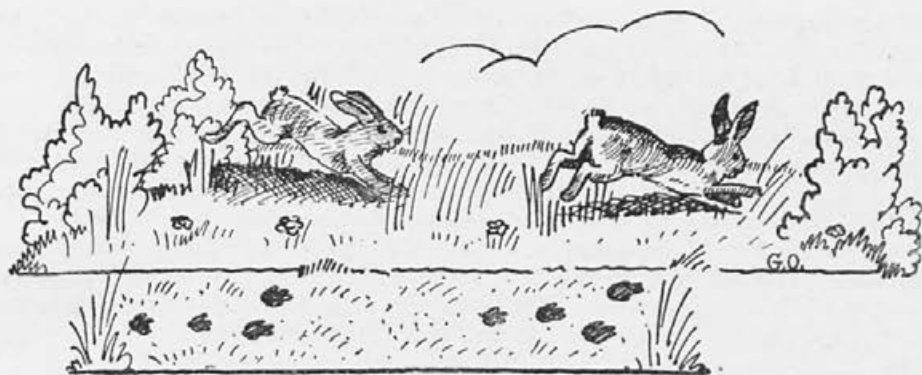
Kaj pa tole? Odtisi parkeljcev. Eden naših gozdnih dvoparkljarjev je šel tod mimo. Kaj misliš, kateri?

Čisto prav, srna je bila. Podobno sled ima tudi jelen, toda mnogo večjo. — Vprašaj me, ali je bila srna v skoku. Ne. To so sledovi mirne hoje. Bežeča srna polaga kakor dirjajoč konj prednje in zadnje noge skoro istočasno in zato z večjo težo. Zato se noge globokeje udirajo in parkeljci vse bolj režijo. Precej podobna je tudi sled merjasca, ki pa ima krajši korak in bolj ploščate parklje.

»Oho, tukaj je bil pa zajček!« Pogodil si jo. Ali pa tudi veš, v katero smer jo je kresal? V levo, ali v desno? — To še kakega odraslega spravi v zadrego, pa bi tebe ne! Saj pa tudi res čudno kobali naš dolgoušec. Najprvo postavi sprednje tačice drugo za drugo, nato pa pomakne zadnje naprej drugo poleg druge, potem pa se odžene. Zdaj vidiš, da jo je mahal na desno in ne na levo, kakor si najprvo mislil.

Vračava se proti domu, da naju ne prehiti noč. Spotoma srečujeva že znane sledi. Vsako uganeš brez truda in si vesel, da znaš že toliko razbrati iz pisma matere narave.

Toda tu je še ena. Škoda, če bi jo bila prezrla. Zvitorepka lisica je šla tod. Seveda, v vas se je namerila, oprezat okrog kurnikov. Skoro v ravni progi utira svojih pet blazinic na šapah, vmes pa vleče s košatim repom po

snegu. Slediva ji kar prek polja! — E, tu jo je nekaj zmotilo, da se je v ostrem loku obrnila k potoku. Nemara jo je oplašil pasji lajež. Toda glej, tudi sled se ji je izpremenila! V dveh progah ji gredo zdaj šape in rep ne

plazi več po tleh. Pripravila se je k naskoku. Tam v grmovju je nekaj zavohala, kar ji bo tudi dobro zaleglo. Raztresena dlaka okrog krvavih peg nama pove, da ji je padel v kremplje ubogi, premraženi zajček...

LISICA.

Težko je lisici v mrzlih dneh, ko zapade sneg in ji gozd nudi le malo hrane. Vse noči lazi okoli, voha in se ozira na vse strani, da bi zalezla kje kaj hrane. V sili se zateče tudi do hiš in voha okrog kokošnjakov. A le nerada, kajti dobro ve, da čuva hišo pes in da je v vsaki vasi lovec, ki poišče drugega dne njeno sled. A še težje je bilo lisici spomladi in poleti, ko so ji mladiči doraščali in je morala zanje skrbeti. Sedaj so mladiči že odrasle lisice in lisjaki ter si sami iščejo hrane.

Najhujše dni je preživela v maju. Še sedaj, ko se domisli tistih časov, jo spreleti groza.

Bil je lep majski večer. Mati lisica je prvič pripeljala svoje mladiče na prosto. Bili so še majhni in neokretni, ali tako živahni in ljubki, da ni mati mogla odvrniti pogleda od njih. Tako nedolžno so gledali kakor jagnjeta.

Nič krvoločnosti ni še bilo v njihovih očeh. Mati je legla med nje, jim pustila svoj košati rep, da so se z njim igrali, in gledala, kako se prekucujejo, grizejo in plezajo drug čez drugega. In če je kateri padel z njenega hrbta, ga je objela s sprednjima nogama in ga vsega oblizala.

A nenadoma se mati vzpne in prisluhne. Kratko in komaj slišno nekaj zarenči, nakar izginejo mladiči v svoj dom po dolgih predorih. Stara pogleda še enkrat z žarečimi očmi proti gozdu in se umakne v svojo palačo, skrito pod koreninami starega hrasta in obdano od skalovja.

Ne dolgo za tem se nekaj zgane v gozdu, nedaleč lisičjega brloga. Star, izkušen lovec preži tam, dobro skrit za deblom. Ob njegovih nogah čepi pes jazbečar. Nepremično sedita oba in čakata. Na zemljo že pada večer in lovec komaj še loči deblo, pod katerim sluti lisičje bivališče.

Ne dolgo in po strmini se priplazi lisjak. V gobcu nese mladega zajca za svojo družinico. Medtem ko mora mati skrbeti za vzgojo svoje dece, jo on preskrbuje s hrano. Niso vsi lisjaki tako skrbni, a on je. Rad ima svoj zarod, zato se trudi zanj dan za dnem. Oprezno se lisjak še enkrat ozre na vse strani, zavije okrog hrasta in že hoče smukniti v predor. Pa počí strel. Lisjak ima zdrobljeni obe zadnji nogi. Vkljub temu se plazi dalje. In bi bil dospel do svoje družinice na dnu brloga, če bi ga jazbečar ne bil zgrabil z zobmi za razmesarjene noge. Sedaj lisjak ve, da ni pomoči zanj. Izpusti zajca, se okrene in zgrabi jazbečarja. Prične se obupen boj. Drug drugega grizoč se jazbečar in lisjak prekucujeta pred brlogom. Ranjeni lisjak že omahuje. Tedaj švigne iz rova lisica in se kakor rdeč vrag vrže na psa in zasadi svoje zobe v njegov vrat. Lovec sedaj vidi, da postaja boj za psa opa-

sen. Dvigne puško in hoče udariti lisico s kopitom. Ta pa se kakor blisk spet umakne v svoj rov. Nikoli bi ne zapustila v boju svojega zvestega tovariša, ali sedaj je mati in mora skrbeti v prvi vrsti za svoje mladiče. Z žarečimi očmi leže med nje in posluša sopenje in hropenje svojega druga. Dobro ve, da je izgubljen. Smrtno ranjen mora podleči psu. S pokonci stoječimi uhlji posluša in vsak glas tovarišev ji je kakor nož v srce. Končno zunaj utihne borba. Jazbečar je zadavil lisjaka.

Lovec pohvali psa, pogleda na uro in zaskrbi ga: »Joj, joj, hiteti morava, če hočeva biti zarana spet tu!« In se hitro odpravi s psom proti domu.

Nastane tema in mir. V rovu čaka lisica, voja in prisluškuje. In ko se ji zdi spet varno, se počasi splazi na plan, previdno se ozirajoč na vse strani. Zunaj pred domom leži mrtvi tovariš. Lisica ga dvakrat obliže preko smrčka — v slovo po dolgem in zvestem tovarištvu. Nato švigne spet v rov, kajti ona dobro ve, da ne sme izgubljeni časa. Hitro zgrabi z zobmi prvega mladiča zapusti dom in teče preko rebri, čez močvirje, spet navkreber do drugega gozda. Teče sopeč in dospe do skale, pod katero je pred leti domovala. Še so tu rovi in na dnu širok prostor, postlan z listjem. Tu odloži mladiča in se za hip oddahne. Kajti za pot, ki bi jo človek prehodil šele v petih urah, je ona potrebovala komaj dobro uro. Ali skrb ji ne da počivati. Hitro steče nazaj in ne mine dolgo, pa že beži z drugim mladičem v gobcu. Težko delo je to, ker so mladiči že veliki. Ali materina ljubezen premore vse. Pa ko prinese že tretjega mladiča v novi dom, jo že skoro zapuščajo moči. Le misel, da čaka še zadnji mladič nanjo, ji da novih moči. In naglo se požene proti staremu domu. Na nebu se že prikazuje jutranja zarja. Hitro švigne lisica preko rebri — že vidi hrast nad starim domom. Pa kaj je to? Groza jo pretrese. Okrog njenega doma se plazijo črne postave ljudi, vmes pa lajajo psi.

Lisica počene in se plazi neslišno naprej. Ko je že dovolj blizu, dvigne previdno glavo in vidi kaj se godi. Ob glavnem rovu stojita dva moža in kopljeta; njen najoddaljenejši rov sredi gostega grmovja je zastražen, ob njem stoji lovec s psi na vrvcu — premišljuje, ali bi izpustil pse v rov, ali ne; le četrti in peti rov sta še prosta — teh niso lovci zapazili.

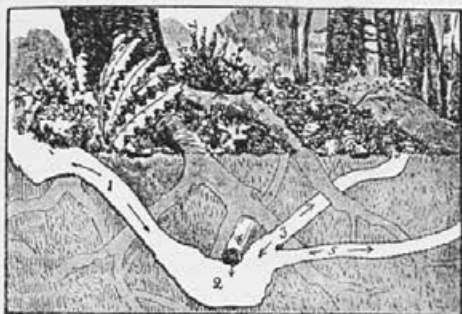
Mimo mož in psov švigne rdeča senca. Možje zavpijejo, psi zalajajo, a lisica je že izginila v petem rovu. Lovec stoji nepremično s puško v roki pred rovom in čaka. Psi kažejo zobe in napno mišice. Vse čaka.

Ne dolgo, pa švigne lisica iz četrtega rova. Kar sredi med ljudmi zdirja proti gozdu. Strel počí, a ne zadene — le nekaj dlak pusti lisica na bojišču.

Globoko v gozdu se lisica ustavi in oddahne. Tu je varna. Psi so za ostali daleč zadaj, ali mladiček je bolj mrtev kot živ. Položi ga na tla in ga oblizuje, dokler ne postane spet živahen. Tedaj se lisica škodoželjno zareži. Tam spodaj odkopujejo ljudje njen dom — našli bodo prazno ležišče. Ali spet se mati zresni. V novem domu jo čaka še delo. Popraviti je treba rove, nanesti trave za ležišče in poiskati hrane mladičem. Gospodar je mrtev, vse bo sedaj na njenih ramenih.

A da so le mladiči rešeni in zdravi!

Po M. Roegnerju

V LEDENEM TOKU.

Louis Trenker je eden izmed najboljših svetovnih smučarjev, ki je posebno znan iz raznih sportnih filmov. Film „Sveta gora“, ki je bil predvajan tudi že v Sloveniji, je čudovit prikaz borbe človeka z večnim ledom. Lani je poslalo Trenkerja berlinsko filmsko podjetje v severne polarne kraje, kjer je v družbi sportnikov in filmskih umetnikov ustvarjal posnetke za film „Klic s severa“. V naslednjem dnevniku on sam opisuje nekaj doživljajev s te ekspedicije.

1. aprila. Z brzim vlakom iz Berlina v Oslo. Tu smo kupili še nekaj potrebnih stvari. Srečali smo se tudi s starimi prijatelji; Trygve Gran, nekdanji Scottov spremljevalec in izkušeni polarni raziskovalec, nam je marsikaj dobrega nasvetoval med vožnjo do Troudheima.

7. aprila. Tromsö... Ponoči smo se pripeljali. Pot iz Troudheima do tu je bila čudovita. Mnogo lepša kot poleti: gorski grebeni, štrleči iz morja, so bili od vrha do tal belo zasneženi.

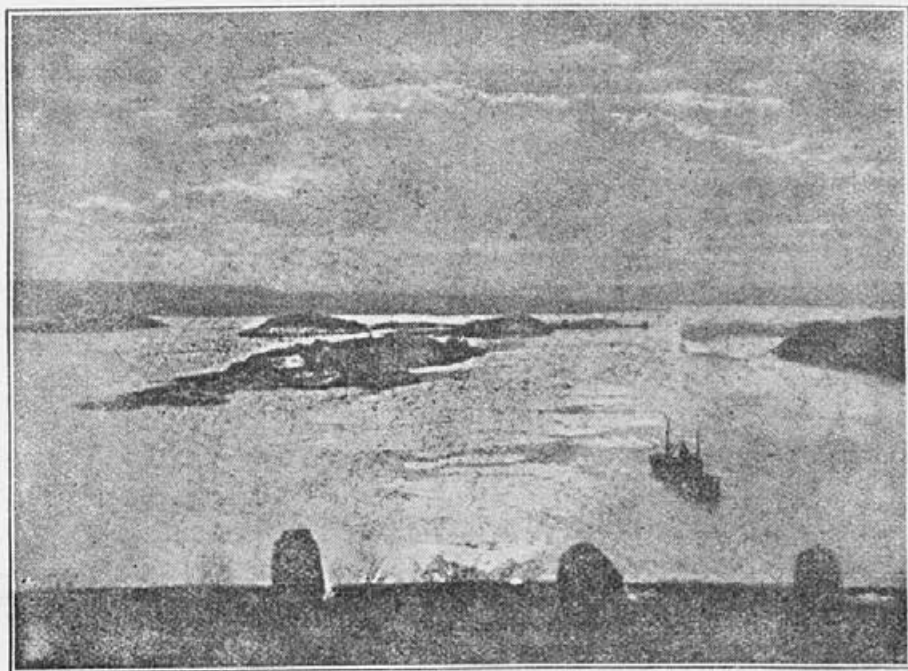
15. aprila. Končno smo ladjo očistili in pripravili za pot. Zelo tesna je. Kabine so kakor jazbečine. Dvajset nas je, zato mora osem naših ljudi spati na ozkem prostoru, kjer so stisnjeni kakor slaniki. Jezi me. Ob osmih zvečer moramo odpluti, a ti preklicani pobje so vinjeni; ne moji, temveč oni, ki smo jih najeli v Tromsö: kuhar in dva spremljevalca. Celo Lars Nielsen, moj najboljši prijatelj, je precej natrkan.

20. aprila. Morje je nemirno. Polovica posod se je v tem guganju in premetavanju ladje razbila; od 24 kozarcev imamo še 4. Vseh se je polotila morska bolezen. Tudi meni se vrti. Samo zdravnik je popolnoma dober.

Tako vsaj trdi. Ali kljub temu drži pred nosom in usti robec. Oljna sparrina strojev se druži z ostrim duhom razbite steklenice za odol v nevzdržljiv smrad.

25. aprila. Vse neprijetnosti na odprtem morju so pozabljene. Pri žalostnih Medvedjih otokih se je vihar polegel; začel se je led. V popolni tišini in v ljubki solnčni svetlobi plavamo dalje mirno in zadovoljno. Tako nam je, kakor bi šla z nami neka davna, davna pravljica. Daleč na jugu vstaja široka, temna zavesa; tam se večerí. S severa pa riše solnce mavrične barve nad morjem, ledom in oblaki.

29. aprila. Srečni smo. Mimo ledovja se bližamo vedno bolj modrobeli daljavi Špicbergov. Dobro se kretamo.

1. maja. Veličastno se širi pred nami ledeni fjord; v ozadju stebrovje brezzične postaje. Pobeljene so gore, zmrzle reke in led. Od vsepovsod nas objema samotna tišina.

5. maja. Delamo od jutra do večera. Na ladji je tesno, zato jo radi zapuščamo. Šotore, sani, smuči, živež — neverjetno, koliko moramo vleči s seboj.

6. maja. Silen mraz pritiska. Danes je zopet 32 stopinj pod ničlo, dasi je 6. maja. Če bi bil v Berlinu, bi mi bilo vroče. Moj tovariš ima zateklo grlo in se boji, da se ne zaduši; zato pridno grgra. Lejla, majhno živalce, šest tednov staro, je mladička najlepšega polarnega psa na Špicbergih. Lejlo mi je podaril Lars Hansen. Vsi mi zato zavidajo.

10. maja. Ob najjasnejšem solnceu je tako mraz, da nam dihi sproti zmrzuje na brkih in bradah. Čisto in tiho je povsod; zdi se mi, da je tako lepo in svetlo v nebesih. Sneg je povsod enak: kristalasta moka; tak sneg je v Alpah samo par dni v letu.

13. maja. S kino kamero snemamo in navijamo: dolge Transporte na saneh; vračajoče se, utrujene polarne raziskovalce; postavljanje šatorov; prijateljstvo in nezaupanje med člani ekspedicije; življenje pod šatori; plezanje čez zijajoče ledene razpoke. Snemamo najvažnejše slike za »Klic s severa«. To je namen naše ekspedicije.

15. maja. Danes smo tukaj izvršili svoje delo, jutri odrinemo dalje proti severu čez Kingsbai in Amsterdambai do Hinlopskega preliva; tam je menda tačas polno belih medvedov.

Tovariš se je danes zjutraj prebudil in potožil, da je slabo naletel. Menil je, da bo ta vožnja na sever zabava, zdaj pa vidi, kako vsi energično in pridno delajo. Ob šestih vstajamo, ob osmih zagazimo s sanmi na plano, po kakih dveh, treh urah najdemo primerno okolico za snemanje in tedaj šele začnemo. Vračamo se večkrat okrog 10. zvečer. Danes se je eden od psov

ponesrečil. Škoda zanj; bil je krasna žival! Tako ljubi so mi postali ti polarni psi! Od marsikaterega se bom težko poslovil, saj so tako zvesti in hrabri in premeteni!

17. maja. Ne moremo dalje. Ledeni morski tok prihaja. Če nas dobi, nas lahko trešči ob čeri. Kapitan stisne ladjo v zavetje. Nepregledna je množina ledu. Škoda! Na krovu so vsi žalostni. Vreme je pusto in megleno. Dolgočasno in tiho je.

27. maja. Že dvanajst dni smo tukaj zadelani; ne moremo ne na delo ne na lov ne na smuči. Led je zrnat in mehak. Neprodorna je megla. To enolično življenje na krovu nas utruja in mori. Tovariš vzdihuje in postaja otožen. Pravi, da bomo prilepljeni tu cele mesece. Ali Lars ga zasmehuje, češ, tu zapoveduje narava, ki je nasilna in mogočna in ki se ne briga za marnje neznatnih mušic na ladji.

Sam led, sam led! Velikanski skladi obkrožajo ladjo in se dvignejo ob njo, da stoka pod pritiskom. Nikamor ne moremo.

5. junija. Še vedno megla. Enega izmed tovarišev pogrešamo že štiri dni. Pri včerajšnjem iskanju nismo našli niti njegove sledi več. Skoraj bi mi sami zgrešili ladjo. Toda danes moramo tovariša najti. Mogoče je, da je v megli in viharju zašel na potujočo ledeno ploščo; potem je izgubljen. Ob štirih popoldne sem se napravil s petimi svojimi najboljšimi ljudmi še enkrat ponj. Moramo ga najti. Saj nima več živeža. Najbrž je v viharju zabredel proti severu.

6. junija. Danes sem zelo utrujen. Ali, hvala Bogu, tovariš je rešen!

7. junija. Vsi smo zopet na krovu. Skrajni čas je bil, da smo našli pogrešenca; bil je že popolnoma izčrpan. Hvala Bogu — še nikoli v življenju nisem bil tako srečen!

8. junija. Vihar je odplaval ledovje in se zaobrnil. S sto kilogrami dinamita si razstreljujemo pot na odprto morje. Še 400 metrov, potem bomo prosti, delamo kar se da in brez rešilnih čolnov, ker moramo hiteti, da se vrnemo.

Tovariš leži z vžganimi in solzečimi se očmi v kabini...

Največji raziskovalci neznanih krajev in največji sportniki so abstinenti (ne pijo alkoholnih pijač), ker vedo, da bi drugače njihove mišice izgubile na moči in vztrajnosti.

V našem narodu pa je razširjeno mnenje, da daje vino moč!

LETO 1930.

Katoličani štejemo leta po Kristusovem rojstvu. Leto 1930. je navadno leto, ki šteje 365 dni ali 52 tednov in 1 dan, ter se je pričelo s sredo 1. januarja.

Židje štejejo leta tudi po ustvarjenju sveta. Po njihovem štetju pa je svet mlajši. Oni so pričeli svoje leto 5690. z dnem 5. oktobra 1929. To leto šteje zanje 353 dni, tako da bodo 23. septembra 1930. prestopili v leto 5691., ki bo štel 354 dni.

Grška cerkev šteje leta od ustvarjenja sveta dalje. Po njihovem štetju je bil svet ustvarjen 5509 let pred

Kristusovim rojstvom. Oni so dne 14. septembra lanskega leta vstopili v 7438. leto. Tudi Rusi so do Petra Velikega tako šteli. V začetku 18. stoletja pa so prevzeli štetje let po katoličanih; od 12. junija 1923. leta dalje pa so prevzeli štetje po gregorjanskem koledarju.

Arabci, Perzijci, Turki in vsi, ki so mohamedanske vere, štejejo leta od dne, ko je Mohamed zapustil Meko. Dne 9. junija 1929. so pričeli šteti novo leto 1348., dne 29. maja 1930., pa bodo prešli v svoje 1349. leto.

PRAZNOVERJE OB NOVEM LETU.

Nele preprosto ljudstvo, tudi učenjaki so praznovorni. Saj je skoro ni rodbine, kjer ne bi vsi, mladi in stari, vlivali svinec in premišljevali, kaj neki značijo in kaj prerokujejo skrivnostne oblike vlitnega svinca. Najbolj so praznovorni ljudje v časih, ko se konča in prične nova doba, kakor n. pr. ob novem letu.

Veliki državnik Bismarck ne bi za nobeno ceno spil med 9. in 1. uro po

noči na Silvestrovo kozarca vode, ker je v njegovi rodbini živela vera, da bi ga potem v novem letu napadla težka in nevarna bolezen.

Henrik Ibsen, veliki pisatelj, ki je vsako Silvestrovo preživel med svojo rodbino in ki je drugače vsako noč pisal, ni v tej noči hotel nikoli prijete perne za pero ne za svinčnik, ker je bil prepričan, da bi s tem izgubil v bodočem letu vso zmožnost pisateljavanja.

LJUDSKA VEROVANJA.

V raznih krajih Slovenskih goric je med ljudstvom razširjena tale navada:

Ko dovrši otrok 1. leto starosti, mu dajo starši na mizo knjigo, molek in kovan novce. Če seže otrok najprej

po knjigi, pomeni, da se bo rad učil in lepo napredoval v šoli. Ako seže po rožnem vencu, je pričakovati, da bo postal pobožen človek. Seže pa najprej po denarju, tedaj bo postal za pravljivec.

Albin Spreitz

ABRAHAM MICHELSON.

Tik pred božičnimi prazniki je v Ameriki umrl fizik Abraham Michelson, ki je izmeril hitrost svetlobe. Šele on je dokazal, da se giblje žarek s hitrostjo 300 000 km na sekundo. Da je to dognal, je preizkušal, računal in pri-

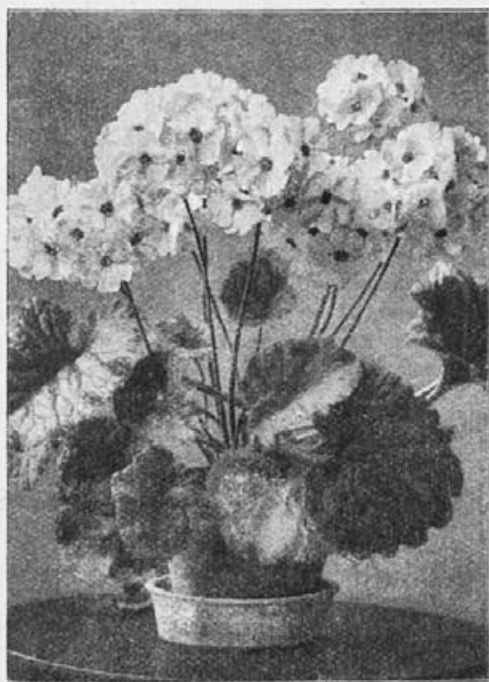
merjal več let. Poznanje svetlobne hitrosti je zelo važno za izračunanje oddaljenosti zvezd. Michelson je za vedo prav tako važen kakor Edison, izumitelj električne žarnice.

O CVETICAH.

Navadna primula, pravilno primula obkonika je doma iz Kitajske. Vrtnarji jo vzgajajo iz semena. Starejše grmiče lahko spomladi razde-

Na svetlem in ne prevročem oknu poganja vse leto lepe rožnate, svetlordeče, temnordeče in višnjeve cvete.

Filodendron. Ta lepa rastlina je doma iz tropičnih krajev, kjer raste v divjih goščavah in se vzpenja med bujnim zelenjem pragozdov. V teh krajih cvete in rodi užitne plodove.

limo in presadimo v gnojno prst, kateri smo primešali toliko mivke ali prav drobnega peska, da je prst dovolj rahla in propustna. V pretežki zemlji ne uspeva dobro.

Pri nas uspeva le kot sobna rastlina in ne ljubi preveč svetlobe in solnca. Pozimi prezimi v nezakurjeni sobi. Ljubi močno zemljo in obilo vode. Da razvije lepe in velike liste ga zalivamo tudi z gnojnico.

Iz stebelca poganja značilne zračne korenine, ki vise kakor rjave vrvice ob loncu. Zaradi lepih temnozelениh listov ga prištevamo k najlepšim lončnicam.

Sk.

SADJARČKI, NA DELO!

Ako posejemo pšenico, ječmen, koruzo ali katerokoli žito, zrastejo rastline, ki rade prav tako seme. Ako pa vsejemo pečke najboljših sadnih sort, zrastejo drevesa, ki rade droben in slab sad. Iz jabolčnih pečk zrastejo lesnike, ki rade drobna in kislja jabolka, iz hruškovich pečk pa hruške drobnice.

Plemenito sadno drevje moremo vzgojiti le na ta način, da vstavimo na divjak (iz pečke zrastle drevesce) cepič (del enoletne mladike) da se priraste in razvije v drevo.

Cepljenje ni nikaka umetnost. Toda kdor hoče mojster biti, se mora zgodaj učiti pa veliko vaditi.

Vzemite vejico od sadnega drevesa pa jo prerežite posevno z ostrim nožem. Kaj nam kaže prerez na sliki a? V sredini je srž ali stržen, tega obdaja les, les pa pokriva lub. Med lubom in lesom vidimo tenko zelenkasto-rumeno kožico, po kateri se pretakajo življenjski sokovi kadar drevo raste. To kožico imenujemo kambij ali mezgo. Pri cepljenju moramo paziti, da se čim bolj zlagata kambija divjaka in cepiča ter tako čim bolj zrasteta.

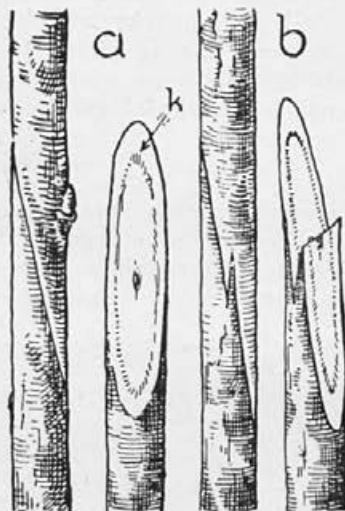

Načini cepljenja so kaj različni, namen vseh pa je ta, da se kambija čim bolj stinjata.

Najstarejši in pri nas najbolj znan način cepljenja je cepljenje v precep. Uporabljamo ga navadno le pri debelejših divjakih in pri precepljanju starejših sadnih dreves.

Pa poskusimo! Na gladkem in ravnem mestu odrežemo podlago vodoravno in jo z ostrim nožem po sredi razkoljemo. V razkol vtaknemo zagozdico, da ostane odprt. Od enoletne

mladike, ki smo jo odrežali na zlahtnem drevesu, odrežemo cepič ter ga obrežemo v podobi zagozdice, kakor kaže slika. Vtaknemo ga v precep, tako, da pride kambij na kambij. Pri debelejših podlagah vtaknemo po dva cepiča, na vsako stran enega. Ker pa je lub debelejšje podlage navadno bolj debel, je treba, vtakniti cepiče nekoliko bolj proti sredi.

Če sta divjak ali podlaga in cepič enake debelosti, cepimo najuspešneje na ta način, da podlago in cepič posevno odrežemo, da se obe ploskvi lepo krijeta. (Slika a). Na cepiču naj bodo 3–4 očesa. Ta način cepljenja imenujemo sklad ali kopulacija.

Kdor je posebno ročen, naj se nauči še kopulacije z jezičkom ali angleške kopulacije, ki jo vidite na sliki b. Pri tej kopulaciji napravimo na podlagi in na cepiču majhne jezičke, ki sežejo pri stiku v nastale zareze. Stem dosežemo trdnjšo zvezo in boljšo zrast.

Cepljenke povežemo z vezilom, najbolje z rafijo, in zamažemo

s cepilno smolo, da nastalih ran ne zamoci voda.

Prihodnjič vam bom opisal še druge načine cepljenja, do tedaj pa pridno vadite opisane. Opozarjam pa, da obrezujte, učite in režite samo podlage in cepice, ne pa tudi prstov.

Ker se bomo učili prihodnjič kuhati cepilno smolo, naberite je par klobukov na ranjenih in zasmolenih smrekovih deblih.

Pri tem pa pazite, da ne lomite vej in ne kvarite debel po nepotrebnem.

Sk

CVETOČE VEJICE V ZIMI.

Če si želiš sredi zime tega veselja, si ga lahko sam napraviš. Tako enostavna ta reč ravno ni, treba je že vseeno nekaj pazljivosti in tudi truda, da prideš k uspehu. Predvsem moraš vedeti, da vsaka vejica ni primerna za tak poizkus. Prav dobro pa se ti obnese: divji kostanj, španski bezeg (lipovka), črešnja, jablana in še nekaj drugih. Če si sam iščeš mladik, pazi, da ne boš s tem povzročal komu škoda! Celo na domačem vrtu ne smeš vejic kar tako lomiti in trgati z drevja, da odtrgan lub poškoduje celo vejo. Odreži si jih z ostrim nožem!

In če misliš, da potem ni treba drugega, nego te vejice postaviti v toplo sobo v posodo, napolnjeno z vodo, se tudi zelo motiš. Pri divjem kostanju se ti to še obnese, ne pa pri drugih mladikah. Kakor potrebuješ ti spanja, tako potrebuje listje zimskega počitka, ako se hoče dobro razviti. Pri našem poizkusu gre tedaj zato, da ta

počitek umetno skrajšamo, kar napravimo takole: Vejice položiš kakih 12 ur v posodo z gorko, skoro vročo vodo (do $+35^{\circ}\text{C}$). Voda jih mora popolnoma pokrivati! Da ostane toplota vode kolikor mogoče enakomerna, je najbolje, ako postaviš posodo na toplo peč, ali pa, da vsako uro priliješ nekaj vroče vode.

Nato vtakneš vejice v kozarec ali vazo napolnjeno s toplo vodo ter jih še porežeš na spodnjem koncu, in to pod vodo, da ne pride zrak na obrezano ploskev. Nato jih postaviš na zmerno toplo mesto, morda na omaro, ki pa ne sme biti preveč razsvetljena. Pazi tudi, da se posoda ne bo majala. Da se ti voda ne usmradi, pridaj ji nekoliko soli ali oglja. Vsak teden namočiš izhlapelo vodo, pri čemer pa glej, da se vejic čim manj dotikaš. Tako ti bodo naposled zacvele vejice, ko bo zunaj še trdo gospodarila zima.

O PREHLADU.

Prehlad je mnogokrat vzrok drugim, težkim boleznim. Kdor se zna varovati prehlada, se izogne marsikaki težki in dolgotrajni bolezni. Istotako se obvaruje obolenj, kdor že v začetku zdravi prehlad.

Kaj je prehlad, se da težko povedati! Vemo pa, da nastane tedaj, ako se kak del telesa prehitro in preveč ohladi. Če kdo brodi po tajajočem se snegu s slabim obuvalom, mu postanejo noge mokre in se ohladi. Pa si ne bo nog prehladil, ampak naleze se nahoda, ali pa se mu vname grlo. Drugi spet sedi v železniškem vozu pri

odprtem oknu — drugi dan je tako hripav, da govori le šepetaje. Tretji je učil otroke v zakurjeni sobi in neprestano govoril. V odmoru gre le za pet minut na prosto, da se odpočije in namuži svežega zraka. Nekoliko ga zažebe, a se za to ne zmeni. No, drugega dne obleži bolan za angino.

Kdor zna paziti na svoje telo, bo kmalu spoznal, da njegovemu zdravju kaj škodi, kar drugemu morda ne. In narobe: da njegovo telo prenese, kar drugo ne! Vsak torej ni enako dovzeten (zdravniki pravijo: disponiran) za eno in isto vrsto bolezni. Tudi nismo

vedno enako dovzetni za bolezni. Kar je naše telo oslabilo po kaki bolezni ali po prenapornem delu, tedaj se najlaže prehladimo.

So ljudje, ki so proti prehladu zelo odporni. Raziskovalec severnega tečaja Nansen in njegovi tovariši so morali cele tedne nositi na sebi mokre obleke, ki je ponoči zmrznila ter se zjutraj na telesu spet odtajala. Vkljub temu se ni nobeden prehladil.

Prehlada se najlaže obvarujemo, ako zmanjšamo nagnjenje za to. To dosežemo s telovadbo, sportom in iz prehodi po svežem zraku. Izredno uspešno sredstvo je tudi spanje pri odprtem oknu, na kar se moramo privaditi že v zgodnji mladosti. Tudi pozimi! Seveda moramo paziti na to, da smo primerno toplo odeti.

Tudi obleka je važna stvar! Navadno zamenjujemo obleko po letnih časih. To je napak! Kdor hodi v avgustu, ko je na planinah zapadel sneg, v lahki letni obleki okrog, naj ne zvrča krivdo na vreme, ampak nase. Oblačimo se po vremenu, ne po kalendarju!

Mokre nogavice se morajo vedno sezuti in nadomestiti s suhimi, ako se hočemo obvarovati prehlada v dušniku ali celo v črevesih.

Če pa vsa naša previdnost ne pomaga in smo se nalezli nahoda, tedaj si pomagamo v lažjih primerih z zdravili, po katerih se v postelji prepotimo. Mnogokrat zadostuje tudi vroč lipov čaj z medom. V težjih primerih pa more pomagati le zdravnik.

VODA ZMRZNE TUDI NA TOPLI PEČI.

Tega pa še verjel ne boš. Nu, pa poizkusi! Zmešaj na krožniku tri dele snega z enim delom kuhinjske ali pa še cenejše živinske soli. Nato postavi na to mešanico drug krožnik, na katerem je nekaj mrzle vode. Tako deni vse skupaj na toplo peč, ali tudi na topel štedilnik. In kaj se bo zgodilo? — Osoljeni sneg se bo kmalu stajal, voda v vrhnjem krožniku pa bo na dnu zmrznila in se izpremenila v led. Torej je vendarle res, da voda tudi na topli peči zmrzne. Kako pa to? — Brž ti povem. Sol se v snegu raztopi. Za topljenje pa potrebuje toplote, ki jo jemlje talečemu se snegu. Ta pa je ima še sam premalo, ker se brez toplote tudi

ne more tajati, zato jo jemlje ne samo od peči, ampak tudi iz vode, ki se nahaja v vrhnjem krožniku in se zaradi tega tako ohladi, da naposled zmrzne.

Enako zanimiv poizkus napraviš lahko tudi z žlico, da ti v topli sobi pri mrzne na krožnik. Žlico, ki jo napolniš z gori označeno mešanico snega in soli, postavi na krožnik, v katerem je nekaj vode. Počakaj, da se staja sneg na žlici, pa jo skušaj potem vzdigniti. — Ne gre, ker je primrznila. Ta pojav, s katerim boš lahko še marsikoga začudil in pozabaval, si znaš zdaj nemara že sam razložiti. Ali ne? Saj je na las podoben gornjemu poizkusu.

PREMOG V SLOVENIJI.

Poleg lesa ima naša banovina tudi ogromne zaklade premoga. Slovenski premogovniki (ali jih znaš naštet?) dadó mesečno okrog 200.000 ton (1 t. = 1000 kg) tega »črnega zlata«. V oktobru lanskega leta so oddali železnicam 85.636 t, brodarstvu 620 t, industriji (tvornicam) 76.769 t, raznim strankam 22.815 t, sami so porabili 12.882 t, izvoz

zili pa so 8332 t. V prvih 10 mesecih lanskega leta je znašala produkcija naših premogovnikov 1.884.141 ton, v celotnem letu tedaj preko 2 milijona ton. Pri kopanju je bilo zaposlenih v oktobru 10.473 rudarjev. Koliko premoga je nakopal povprečno vsak rudar v tem mesecu?

Jts.

ZIMA.

Z neba priletel je sneg,
ves bel je dol in breg.
In smreke so tako lepé;
kot bile bi nevestice.

Ko ptičke kruha prosijo
jim zrnca natrosimo.
In hvalimo Boga,
ki polne kašče dā.

*Cvetka Praprotnik,
učenka I. r., 4 odd., v Pernicah nad Muto.*

PRVI SNEG.

Ko sem videl sneg, sem bil zelo vesel.
Kmet je tudi vesel snega. Ptčki so snega
žalostni. Ptčke pozimi zebe in nimajo
hrane.

*Vrančič Martin,
učenec II a razr. II. deš. osn. šole v Ljubljani*

KOKOŠI.

Mi imamo kokoši. Letos slabo ne-
sejo. Vsak dan dobimo samo po dve
jajci. Velikega petelina bomo zaklali,
malega bomo pa pustili, zato ker ima
brke in brado. Veliki petelin tehta čez
pet kilogramov. Eno kokoš smo že za-
klali. Kokoši je največ rjavih.

Jaz sam imam enega petelina in
dve kokoši. Moj petelin ne je drugače
kakor iz roke. Peresa ima taka, kakor
bi bila zlata. Močan je bolj od štirih
kokoši. Noge ima za dva prsta debele.
Parkljev ima pet. Kljun je kakor kljun
kragulja. Pred 14 dnevi je pretepel pli-
čarja. Kadar je, odpodi vse kokoši. Teče

*hitreje kakor jaz. Kadar pride v kuhinjo,
tako ropota, kakor da bi prišel kakšen
otrok.*

Metelko Rudolf

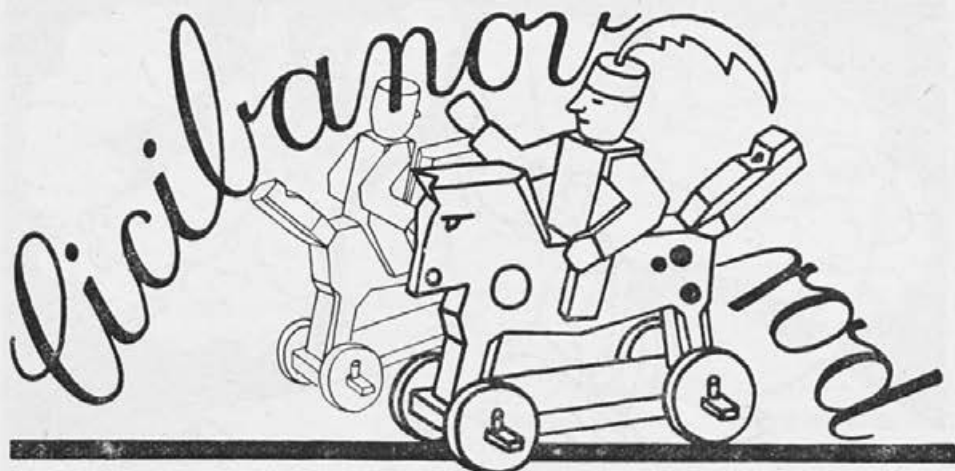
ZA LJUBI KRUHEK.

Pri nas je zaslužek težavnejši kakor pri
opeki. Pri nas si služijo kruh s prepeljavo
lesa — delo, ki donša manj kakor ono
pri opeki. Naši morajo hlode naložiti in
odpeljati. Če jih pelje n. pr. 6 km daleč,
zasluži od m³ 30 Din. Na malem vozu jih
lahko pelje po slabi cesti komaj 2½ m³;
na velikem vozu, po lepi cesti 3—4 m³.
Tako zaslužijo naši vozniki 90 Din na dan.
Od tega zaslužka odbije 20 Din za oves
na dan, na mitnici pa plača 10 Din. Ostane
torej še 60 Din. Vidite tedaj, kako malo
ostane našim vaščanom za ljubi vsakdanji
kruh.

*Avsec Anton,
učenec IV. razr. v Iga vasi.*

Darilo za bratca.

JAPONSKE IGRAČE.

Japonska je paradiž otrok. Japonec ne tepe otroka. Ali tudi japonski otroci nikoli niso neubogljivi ali nedostojni. Nikjer odrasli otroci tako ne skrbе za svoje starše kot na Japonskem. Kdor bi tam zaničeval svoje starše, tega bi vsi prezirali. Japonska je revna dežela, a vendar tam ni umazanih in zanemarenih otrok. Celo otroci

beračev so čedno oblečeni. Starši žrtvujejo vse za svoje otroke, in vedo, da bodo tudi otroci storili isto, ko dorastejo.

Japonska stanovanja so preprosta. Razen blazin, na katerih spe in sede, razen skrinj za obleke in razen zaboja za jedilno posodo, je stanovanje prazno. Otroci ne morejo ničesar razbiti, ničesar založiti ali raztresti, in prihranijo s tem svojim staršem mnogo jeze. Skoro vsak Japonec biva v lastni, mali hišici. Tu otroci lahko vpijejo in skačejo do mile volje, nikogar ne motijo.

Japonec ne obhaja rojstnih dni. Pač pa proslavlja praznik otrok dvakrat na leto. Tretjega marca je praznik deklic, petega maja pa praznik dečkov. Ta dva praznika proslavlja vsa dežela. Otroci pa se že vnaprej vesele lepih daril in dobre pojedine. Le premožnejše rodbine obdarujejo svoje otroke tudi v drugih dneh leta.

Tretjega marca, na praznik deklic, so izložbe polne vseh mogočih igrač: Japonski starodavni vitez, imenovan „šamuraj“, ponosno gleda s konja in že na obrazu se mu pozna, da se

nikogar ne boji. Japonska gospa s svojo hčerko sedi v vozičku, imenovanem „rikša“, ki ga tekač vozi kakor pri nas konj. Kmetje stoje tu, pokriti s širokimi klobuki in ogrnjeni v plašče iz riževe slame. Ob njih in za njimi pa se vrste ribiči, z

dolgimi mrežami v rokah, in pocestni pevci in punčke in psi, mačke, ptiči in vse, kar vidi japonski otrok dan za dnem na ulici. Tudi japonske deklice se najraje igrajo s punčkami. Punčke imenujejo „čanoje“. Njihove punčke pa so take, da se jim lahko zamenja lasulja. Punčka z drugačno lasuljo se popolnoma izpremeni. Treba ji je le pokriti glavo z drugo lasuljo in že se punčka-gospa prelevi v dekletce ali kmetico, ali gledališčno igralko. Na Japonskem nosijo skoro vse ženske obleko, „kimono“ imenovano. Je nekaka halja iz volne in je temno-rjave ali črne barve. Le ob praznikih se oblečejo v svilen kimono. Svilen kimono je njih narodna noša, ki ga rod za rodom podeduje. Čim starejši je kimono, tem bolj ga časte. Marsikateri je par sto let star. Torej nosijo ženske skoro enake obleke. Da se pa med sabo razlikujejo, si v mestih spletajo lase drugače kot na deželi. Zato dobi tudi vsaka punčka-igrača do sedem lasulj. Dan deklic se tudi na Japonskem praznuje s pojedino, na kateri ne manjka potic in sladke riževe limonade.

Še slavnostneje se praznuje praznik dečkov. Petega maja so vse ulice v zastavah in vsepovsod vlada veliko veselje.

Velikanske papirnate ščuke plavajo v zraku nad strehami. In zvečer prižgo svetiljke, ki imajo obliko rib.

Ščuka je na Japonskem znak moči in poguma, ker plava po deroči vodi navzgor.

Igrače dečkov so bojovite. Najljubši jim je lok in sulice — ali meči.

Vse igrače izdelujejo na Japonskem moški. Tudi oblekce za punčke. Igrače se vse gibljejo. Vitezi-jahači se dado sneti in postaviti na noge; živali se oglašajo in punčke jokajo.

Japonske igrače so zelo majhne in tako poceni, da si jih lahko tudi najrevnejši nabavi.

Po P. Rechtu.

SLON IN DETE.

Nedavno je doživelo neko mestece v Švedski zanimiv in obenem razburljiv prizor. To mestece je obiskal velik cirkus. In kakor imajo povsod navado, so tudi tu cirkuški ljudje vprizorili pred prvo predstavo obhod po mestu, da opozorijo občinstvo nase. Spreddaj je korakal mogočen slon. Vsi meščani so stali na ulici in gledali spreddaj vod. Pa se zgodi, da se malo dete zakotali s pločnika na ulico tik pred slona. Vse prestrašeno vpije, najbolj pa otrokova mati, ki se je z grozo v očeh in napol nezavestna hotela pognati za otrokom. Pa kaj se zgodi? Slon skloni glavo, nežno zgrabi otroka z rilcem, ga dvigne visoko v zrak in ga mirno položi pred mater na pločnik. Potem nadaljuje svojo pot, kakor da se ni nič zgodilo. In se ne zmeni za vriskanje množice.

BATAGELJ:

DVA PETELINČKA.

*Dva petelinčka,
dva gizdalinčka,
ostro ostroge brusita . . .*

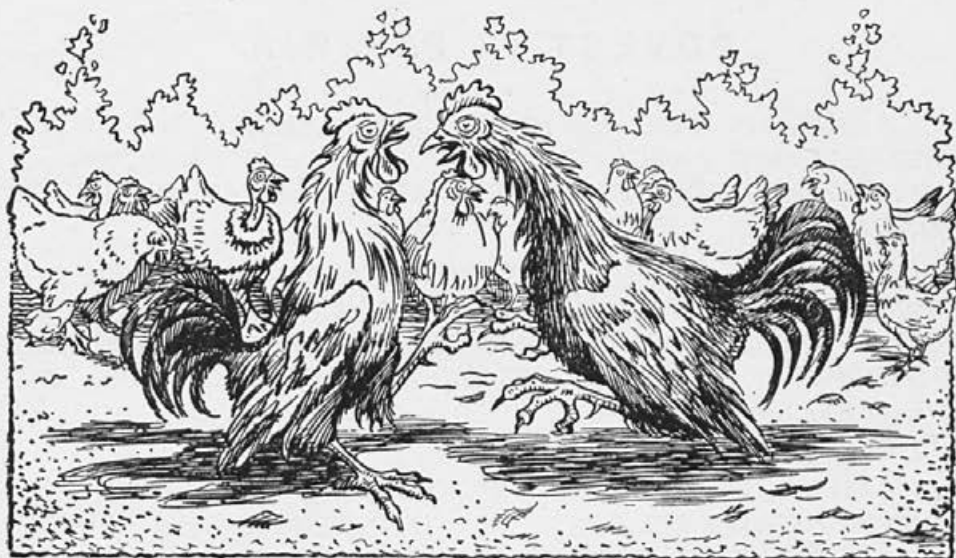
*Putke zvedave
sem ter tja letajo,
mnogo zabave,
smeha obetajo!*

*Dva petelinčka,
dva gizdalinčka,
zdaj se pa le poizkusita.*

*Ali bo bitka
ali bo ples? —
Viteza vitka
mislita res?*

*Dva petelinčka,
dva gizdalinčka,
kokokoko . . . kaj bo? kaj bo? —*

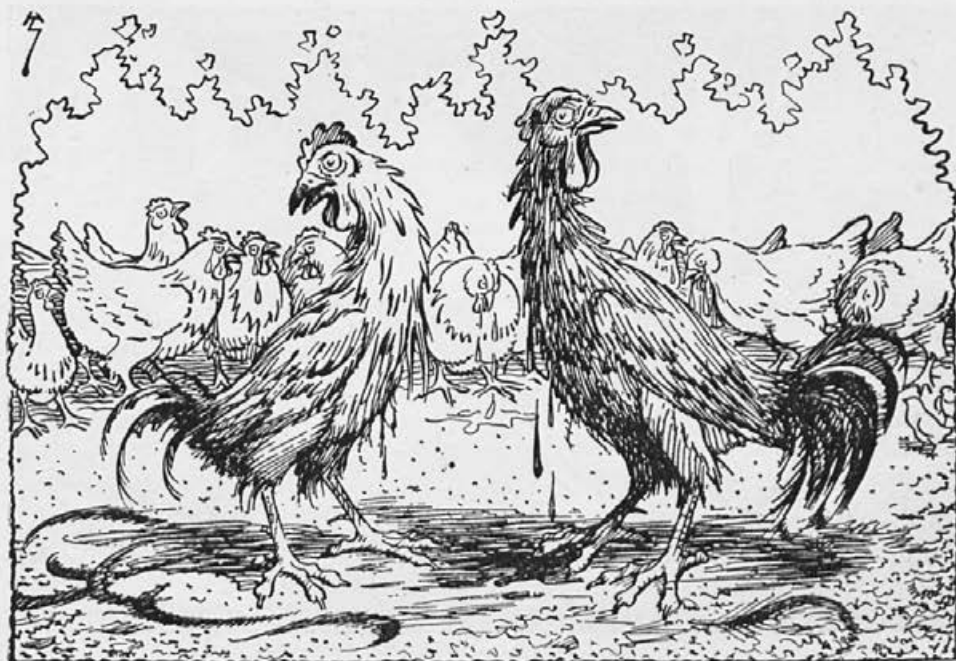
*Cibe kokočejo,
gre jim na smeh,
putke se jočejo
v težkih skrbih.*

Glej! glej! — joj, to je ples!
 Perje leti in kri teče vmes,
 dviga se prah pod visoke oblake —
 bitka junaška, da nikdar take.

Putke se kregajo,
 kljunčke si brusijo,
 sem ter tja begajo,
 braniti skusijo.

Dva petelinčka,
 dva gizdalinčka. —
 Enemu roža po strani visi,
 drugemu repa nikoder nič ni. —

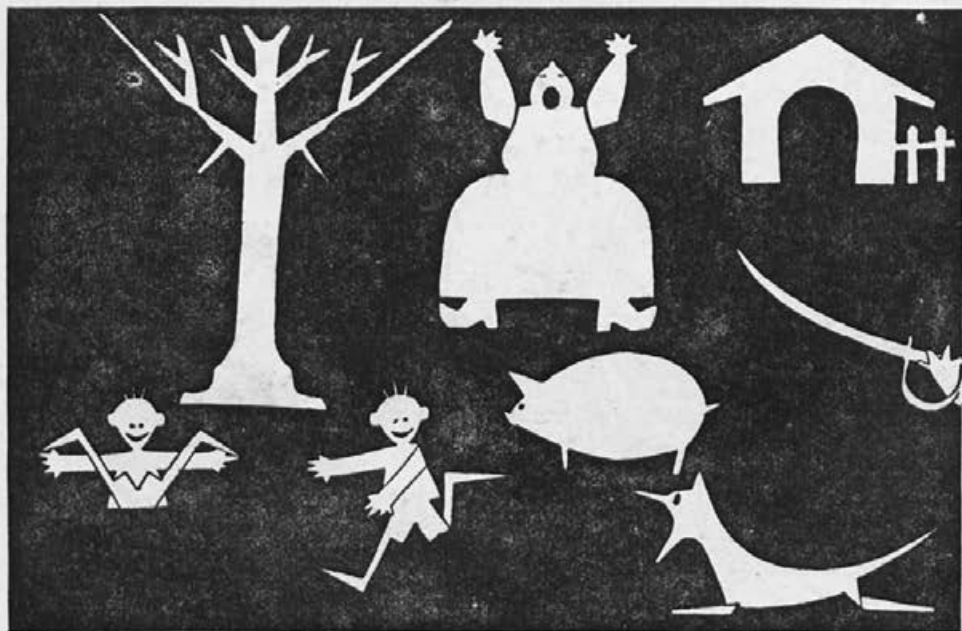

POVEST IZ PAPIRJA.

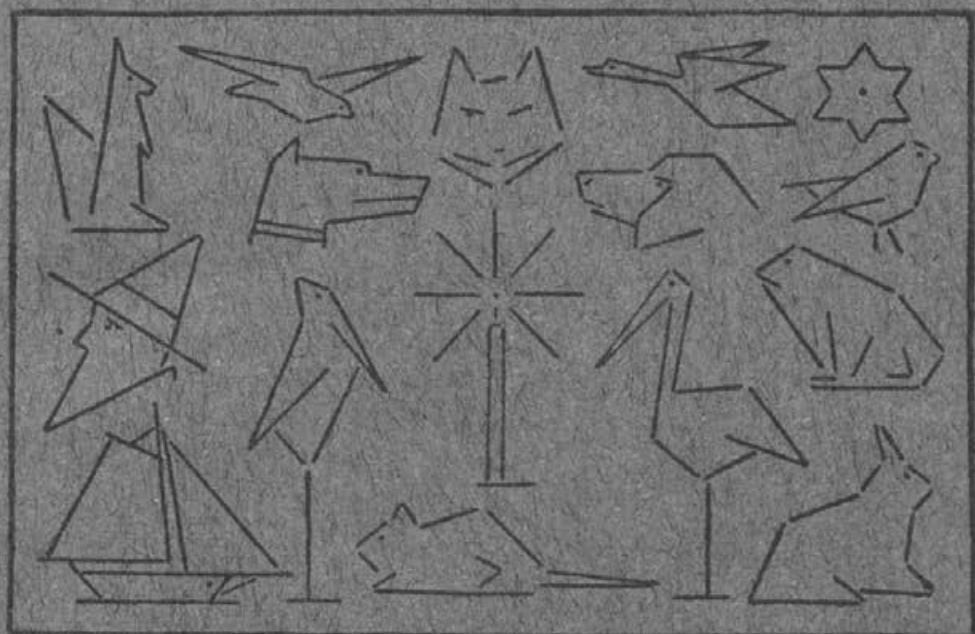
S ŠKARJAMI NAREDIMO MARIKAJ! TONČEK SI JE S ŠKARJAMI IZREZAL LUKNJO V NOGAVICO; PETERČEK PA SE JE Z NJIMI UREZAL V PRST. BOŽIDARČEK PA ZNA RAVNATI S ŠKARJAMI IN SI JE IZ BELEGA PAPIRJA IZREZAL TOLE POVEST:

NAJPREJ HLEV. HLEV JE ŽUPANOV. V TEM HLEVU PREBIVA PRAŠIČ. TO JE TISTI PRAŠIČ, KI GA BODO ŽUPANOVI ZAKLALI ZA PUST. PA PRIDETA BOB IN TEDI IN ODPRETA VRATA. PRAŠIČ ZBEŽI IZ HLEVA IN JE ZELO VESEL. PRAŠIČ JE DEBEL IN OKROGEL. IMA DVE NOGI, ŠPIČASTE UHLJE IN ENO OKO. DRUGI DVE NOGI IN DRUGO OKO JE NA DRUGI STRANI.

MATI ŽUPANJA PRIDE IN VIDI, DA JE PRAŠIČ ZUNAJ HLEVA. VPIJE IN ZMERJA BOBIJA IN TEDIJA. IZ ŽUPANOVE HIŠE PRITEČE SULTAN. ZAŽENE SE PROTI DEČKOMA IN MOČNO LAJA. BOB SE USTRAŠI PSA IN SPLEZA NA DREVO. DREVO NI KOŠATO, KER JE ZIMA. TUDI NI PTIČEV NA NJEM, KER JIH ZEBE. KO BOB PRIME ZA VEJO, SE VEJA ODLOMI IN BOB PADE NA TLA. PES ŠE BOLJ ZALAJA. SEDAJ ZBEŽI ŠE TEDI IN TEČE KAR GA NOGE NESO. MATI ŽUPANJA ŠE VEDNO VPIJE. TO SLIŠI OROŽNIK IN SE ŽE BLIŽA Z GOLO SABLJO V ROKI. OBEMA DEČKOMA STOJE LASJE POKONCU OD STRAHU.

DVANAJST ČRT IN ENA PIKA.

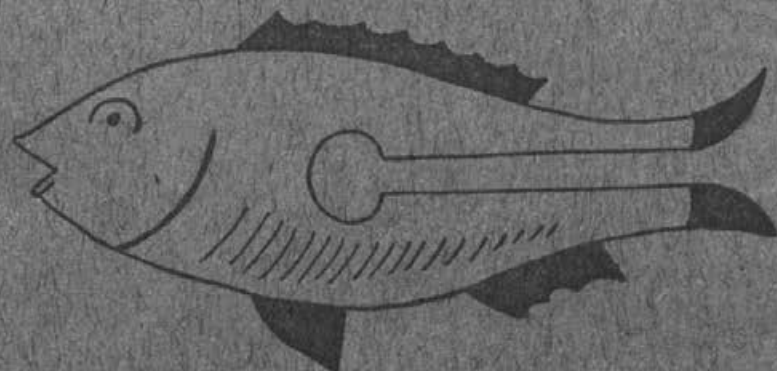

Kdor zna kaj drugega narisati z dvanajstimi črtami in eno piko, naj nam risbo pošlje, da jo objavimo.

PLAVAJOČA RIBA.

Preriši in izreži tu narisano ribo iz močnega risarskega papirja. Nato jo na obeh straneh dobro nadrgni s koščkom sveče. Tedaj jo položi v vodo v umivalnik. Pomoči vžigalico ali treščico v olje in pusti, da kane kapljica olja v izrezano okroglo

odprtino na trebuhu ribe v vodo. Naenkrat bo pričela riba plavati po vodi okoli. Zakaj? No, zato: olje se rado širi, tu se more razširiti le po odprtini, ki gre od trebuha proti repu ribe. In s tem poganja ribo naprej.

Za smučarje!

*Tirolski in češki loden
v veliki izberi priporoča*

A. & E. Skabernè
Ljubljana

NAJLEPŠA NAGRADA

za dober uspeh v
šoli je brez dvoma

FOTOGRAFIČNI APARAT

ki ga dobite v

DROGERIJI „SANITAS“
CELJE — LJUBLJANA, DUNAJSKA C. 5

tudi na primerno obroke. — Zahtevajte istofam
poučno knjigo: **Kako se naučim fotografirati,**
ki stane Din 10.—.

Največje veselje za stare in mlade

Je v zimskih večerih brez dvoma dober radijski aparat

Dan za dnem Vam poje, igra, predava,
Vas uči ter zabava. Nabavite si ga pri

RADIO • LJUBLJANA

Miklošičeva cesta 5. / Zahtevajte pravkar izišli cenik!